

**УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ**

**Департман за економику пољопривреде и
социологију села**

Александра Кнежевић 083/2019М

**ПЛАН РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И ПРЕРАЂИВАЧКЕ
ИНДУСТРИЈЕ ГРАДА ШАПЦА**

МАСТЕР РАД

Нови Сад, 2020.

**УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПОЉОПРИВЕРНИ ФАКУЛТЕТ**

**Депарتمان за економику пољопривреде и
социологију села**

Кандидат:

Александра Кнежевић 083/2019М

Ментор:

Проф. др Небојша Новковић

**ПЛАН РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И ПРЕРАЂИВАЧКЕ
ИНДУСТРИЈЕ ГРАДА ШАПЦА**

МАСТЕР РАД

Нови Сад, 2020.

Комисија за одбрану мастер рада:

Др Небојша Новковић, редовни професор – ментор

Ужа научна област: менаџмент и организација у пољопрвреди

Пољопривредни факултет, Нови Сад

Др Беба Мугавцић, ванредни професор - председник комисије

Ужа научна област: Квантитативне методе у агроекономији

Пољопривредни факултет, Нови Сад

Др Наташа Вукелић, доцент – члан комисије

Ужа научна област: менаџмент и организација у пољопрвреди

Пољопривредни факултет, Нови Сад

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	1
1.1. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА	3
ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ.....	3
1.2. МЕТОД РАДА И ИЗВОРИ ПОДАТАКА.....	5
2. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	7
2.1. АНАЛИЗА АГРОКОМПЛЕКСА ГРАДА ШАПЦА	7
2.1.1. ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ	7
2.1.1.1. КЛИМА.....	7
2.1.1.2. ЗЕМЉИШТЕ	8
2.1.1.3. ВОДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ.....	9
2.1.1.4. НАСЕЉА	10
2.1.2. СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА	13
2.1.3. СТАНОВНИШТВО.....	15
2.1.3.1. Полна структура	16
2.1.3.2. Старосна структура	16
2.1.4. ПОЉОПРИВРЕДНА ГАЗДИНСТА.....	17
2.1.4.1. Механизација	19
2.1.4.2. Наводњавање	19
2.1.4.3. Објекти	20
2.1.5. БИЉНА ПРОИЗВОДЊА	21
2.1.5.1. Ратарство.....	21
2.1.5.2. Индустијско биље.....	24
2.1.5.3. Повртарска производња	27
2.1.5.4. Воћарство и виноградарство	29
2.1.6. СТОЧНИ ФОНД.....	30
2.1.6.1. Говедарство.....	30
2.1.6.2. Свињарство	31
2.1.6.3. Овчарство и козарство.....	32
2.1.6.4. Пчеларство	32
2.1.7. ПРЕХРАМБЕНА И ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА.....	33
2.1.8. ПОДРШКА ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ.....	38
2.1.8.1. Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац	38
2.1.8.2. Ветеринарска станица „Шабац“ а.д.	39
2.1.8.3. Основна одгајивачка организација Мат 2012 д.о.о. Шабац	39
2.1.8.4. Висока школа струковних студија Шабац.....	40
2.1.8.5. Средња пољопривредна школа са домом ученика - Шабац	40

2.1.8.6.Задруге и удружења.....	40
2.2.SWOT	43
2.3.ПЛАН РАЗВОЈА	46
2.3.1. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	46
2.3.1.1.Приоритет 1. – Подизање конкурентности пољопривредне производње	47
2.3.1.2.Приоритет 2. – Развијен ефикасан систем подршке пољопривредним произвођачима	48
2.3.1.3.Приоритет 3. – Развој руралних подручја	49
2.3.1.4.Приоритет 4. Одрживо управљање природним ресурсима и заштита животне средине	51
3. БУЏЕТСКИ ОКВИРИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПЛАНА.....	52
3.1.СРЕДСТВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	53
3.2.ПОТЕНЦИЈАЛНИ ПРОГРАМИ КОЈИ СЕ МОГУ КОРИСТИТИ.....	57
4.ЗАКЉУЧАК.....	58
5.ЛИТЕРАТУРА	60

Развој агропривреде града Шапца

Сажетак

Агропривреда и пољопривреда, заједно са прехранбеном индустријом, чине окосницу развоја града Шапца. Најважнији чинилац пољопривреде у Шапцу је изузетно квалитетно земљиште. Поред квалитета земљишта изузетан утицај на развој пољопривреде и целокупне привреде има географски положај града Шапца, који је лоциран на десној обали реке Саве, 103 километра узводно од Београда, у близини граница са Републиком Хрватском и Босном и Херцеговином. Центар је Мачванског округа.. Агроиндустрија настаје повезивањем пољопривреде и индустрије, док агробизнис подразумева интензивну производњу за тржиште. Прерађивачка индустрија је стуб индустријске производње Шапца, према обиму производње, производним капацитетима, препознатљивошћу брендираних производа, броју запослених и сл. Примарна пољопривредна производња у граду Шапцу обавља се у сектору привредних друштава, земљорадничких задруга и породичних пољопривредних газдинстава.

Кључне речи: пољопривреда, агропривреда, развој, Шабац

Development of agriculture in the municipality of Sabac

Abstract

Agriculture and agriculture, together with the food industry, form the backbone of the development of the city of Sabac. The most important factor of agriculture in Sabac is extremely high quality land. In addition to the quality of the land, the geographical position of the town of Sabac, which is located on the right bank of the Sava River, 103 kilometers upstream from Belgrade, near the borders with the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina, has an exceptional influence on the development of agriculture and the entire economy. It is the center of the Machvan district. The agro-industry is created by connecting agriculture and industry, while agribusiness implies intensive production for the market. The processing industry is a pillar of the industrial production of Sabac, according to the volume of production, production capacities, recognizability of branded products, number of employees, etc. Primary agricultural production in the city of Sabac is performed in the sector of companies, agricultural cooperatives and family farms.

Keywords: agriculture, agriculture, development, Sabac

1. УВОД

Општина Шабац се налази на 44°46' северне географске ширине, 19°46' источне географске дужине и на просечној надморској висини од око 80 метара. Лоциран је на десној обали реке Саве, 103 километра узводно од Београда, у близини граница са Републиком Хрватском и Босном и Херцеговином. Центар је Мачванског округа. Добра комуникациона повезаност, путним, железничким па чак и воденим путевима представља компаративну предност града. Подручје града Шапца формирају три микрорегије. Ка западу се простире **Мачва**, ка југу **Почерина** а ка истоку **Посавина**. На **слици 1**, приказана је мапа катастарских општина у граду Шапцу.

Слика 1. Катастарске општине у граду Шапцу

Извор података - ЈУП Града Шапца, 2015

Највеће КО по површини су Дреновац, Липолист, Прњавор и Шабац. Што је приказано у **табели 1**.

Табела 1. Површина катастарских општина у граду Шапцу

Р.б.	Катастарска општина	Површина, ха
1	Бела Река	2347,1413
2	Богосавац	1226,1950
3	Бојић	791,9309
4	Букор	2311,3685
5	Варна	2238,9588
6	Волујац	805,8668
7	Горња Врањска	1798,9142
8	Грушић	1661,4731
9	Двориште	1273,3590
10	Десић	1148,1222
11	Добрић	1977,1634
12	Дреновац	4334,9914
13	Дуваниште	637,6447
14	Жабар	736,5566
15	Заблаће	989,1086
16	Змињак	2003,4171
17	Јевремовац	963,4623
18	Јеленча	463,7454
19	Корман	506,2676
20	Криваја	2228,4198
21	Липолист	4240,9148
22	Мала Врањска	884,3192
23	Мајур	2027,6965
24	Мачвански Причиновић	2722,3344
25	Метлић	2469,8499
26	Миокус	640,5595
27	Мишар	1075,5422
28	Мрђеновац	937,3781
29	Маови	1315,8266
30	Накучани	1091,4427
31	Орашац	632,8629
32	Орид	9,8321
33	Петковица	2556,6982
34	Петловача	1206,6119
35	Поцерски Метковић	1631,5586
36	Поцерски Причиновић	882,9576
37	Предворица	677,8698
38	Прњавор	3996,2606
39	Радовашница	1038,1596
40	Рибари	1929,6888
41	Румска	2402,7564
42	Синошевић	1201,1982
43	Слепчевић	1824,4985
44	Табановић	1874,5631
45	Церовац	686,5152
46	Џуљковић	1507,3819
47	Шабаци	3064,7567
48	Шеварице	2505,8040
49	Штитар	2251,8160

Извор података – ЈУП Града Шапца, 2015

1.1. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања овог рада се односи на развој агропривреде општине Шабац. Агропривреда, као део привредног сектора наше земље обухвата саму пољопривредну производњу, затим привредне гране које обезбеђују инпуте за пољопривредну производњу, као и привредне гране које као основну сировину користе пољопривредне производе. Дакле, истраживања на територији општине Шабац у том смислу обухватају анализу природних услова, расположивих капацитета, грана производње и у оквиру њих значајнијих врста или линија производње, као и производних резултата.

Кроз анализу природних услова обухваћени су: клима, водни потенцијал и земљиште, као природни потенцијал за организовање пољопривредне производње на територији поменутог општине.

Анализом расположивих капацитета обухваћени су: пољопривредно становништво и расположиво пољопривредно земљиште према начину коришћења.

Анализом значајних врста биљне производње обухваћени су најзначајнији ратарски и повртарски усеви, са акцентом на воћарским и виноградарским засадама. У овом делу анализе обухваћени су производни параметри: површине, приноси, укупне производње.

Код сточарске производње приказана је заступљеност одређених врста производње исказана бројем физичких грла у свињарству, овчарству и козарству и пчеларству.

Циљ истраживања јесте да се добијени подаци искористе у сврху одређивања положаја агросектора, дефинисање стратешких циљева и формулисања концепта развоја агрокомплекса на територији општине Шабац у наредном периоду.

Преглед литературе

Литературни подаци који су коришћени за дефинисање теме истраживања могу се генерално поделити на оне који се баве теоријско-методолошким питањима и оне који се баве применом квантитативних метода у пољопривредни, односно ратарству.

Код прве групе кориштених литературних података истичу се како домаћи, тако и страни радови из статистике, економетрије, биометрике, као и квантитативних метода и модела. (*Box, Jenkins, 1970; Хаџиџуковић, 1991; Новковић и сар, 1994; Pukkila, 2000; Singh, 2000; Fan and Yao, 2003; Brocklebank and Dickey, 2003*)

Код коришћења квантитативних метода (статистичке методе и операциона истраживања) и квалитативних метода у анализи, предвиђању, планирању и моделовању у пољопривреди и ратарству могу се издвојити следећи примери:

1. **Новковић, Мутавцић** у раду обухватили су анализу расположивих капацитета (пољопривредно становништво, земљишни капацитети према начину коришћења, могућности наводњавања и основно стадоз начајнијих врста стоке), производних параметара (површина, приноса и укупне производње) значајнијих ратарских и повртарских производа (кукуруз, пшеница, соја, сунцокрет) и сточарских производа (месо и млеко), као и услова и производних и економских резултата пољопривреде. („Улога државног менаџмента у повећању конкурентност и агропривреде Србије“)
2. **Милић и сар., 2016**, су се бавили анализом ратарске производње у Републици Српској. Они су у свом раду анализирали, те упоредили производњу важнијих ратарских усева у Републици Српској са укупном производњом у Босни и Херцеговини. Као метод рада коришћена је дескриптивна статистичка анализа.
3. **Мунћан, 2015** врши компарацију остварених резултата у производњи основних ратарских усева у условима постојећег стања, те после примене мера за повећање интензивности производње указује на реалне могућности повећања економске ефикасности и ефективности њихове производње на породичним газдинствима.
4. **Новковић и Родић, 2003** су се бавили истраживањем утицаја организационо- економских фактора на економске резултате пољопривредне производње. Наведени аутори су у својим радовима прво анализирали стање и кретање фактора и резултат пољопривредне производње из претходног периода, а потом су на основу тога дефинисали адекватне методе, те на основу утврђених релација и утицаја доносили закључке о стању и тенденцијама посматраних појава у будућем периоду.
5. **Николић-Ћорић Емилија и сар, 1993** врше избор адекватног модела у предвиђању паритета цена свиње/кукуруз. Декомпозиционом методом и спектралном анализом дате временске серије констатују присутне сезонске, цикличне и случајне осцилације.
6. **Новковић и сар., 1994** анализирају зависност паритета цена товне свиње/кукуруз од промета товних свиња и промета кукуруза, и на основу анализе предвиђају његово кретање до краја двадесетог века.
7. **Мутавцић и сар., 2017** су анализирали квартално кретање продајних цена пшенице и кукуруза у Србији и Републици Српској у периоду од 2010 до 2015 године. Применом метода односа према општем кварталном просеку резултати су показали да су цене житарица у Републици Српској на већем нивоу.
8. **Томић, Шеварлић, 2010** –Одрживост агропривреде, задругарства и руралних подручја (*Аграрна и рурална политика у Србији*)

Радна хипотеза

Приликом формулисања проблема и циља истраживања пошло се од следећих хипотеза:

- да је потребно имати развојни план агрокомплекса града;
- да се у изради плана морају применити и квантитативне и квалитативне методе истраживања;
- да су примерене квантитативне методе дескриптивна статистика и екстраполација;
- да је примерена квалитативна метода SWOT анализа;
- да план развоја агрокомплекса града мора да садржи: развојне циљеве, потребне инвестиционе пројекте, стратегију развоја, као и потребна финансијска средства за реализацију и њихове изворе.

1.2.Метод рада и извори података

За прикупљање података у оквиру овог рада примењене су **квантитативне и квалитативне** методе.

Квантитативне методе базирају се на објективним, квалификованим чињеницама. У истраживању су коришћене статистичке методе и екстраполација тренда, што значи да су на основу података из претходних година (производња, принос, приход, расход) пројектоване величине за наредни период.

За разлику од квантитативних метода, **квалитативне методе** се базирају на субјективном мишљењу појединца или групе.

На основу квантитативне и квалитативне анализе и оцене постојећег стања, дефинишу се развојни циљеви, инвестициони пројекти који су у функцији остварења циљева, потребна финансијска средства и њихови извори, као и начин, односно стратегија (акциони план за њихово остваривање).

Дескриптивна статистика садржи методе и процедуре за презентовање и сумирање података. Сврха дескриптивне статистике је да помоћу неколико бројева опише значење података који стоје иза њих. Подаци се добијају на основу опсервација на скупу различитих случајева. Дескриптивна статистика је обично први корак у анализи података, а служи за описивање прикупљених података. Дескриптивна статистика обично претходи статистичком закључивању и предвиђању, али може бити и крајњи циљ статистичке анализе. Извођењем закључака се бави друго подручје статистике које се зове статистика закључивања. Најчешће коришћене процедуре у дескриптивној статистици су графичко и табеларно приказивање података и израчунавање мера централне тенденције и варијабилитета.

На основу резултата квантитативне анализе и предвиђања, ради се квалитативна, SWOT анализа (логичким) методама – базирају се на субјективном мишљењу појединца или групе. Добро урађена SWOT анализа ће помоћи да се систем усресреди на своје снаге, коригује своје слабости, спремно се суочи са претњама умањујући њихово негативно дејство, и коначно да препозна и искористи све могућности које му се укажу. Анализа снага и слабости представља интерну анализу предузећа, док анализа могућности и опасности представља екстерну анализу тј. анализу околине у којој предузеће делује.

Изворе података чини документација којом располаже општина и званични статистички извештаји Републичког завода за статистику (Република Србија и општина). Поред тога коришћене су и комплексне публикације као и подаци са релевантних веб сајтова везаних за тематику овог рада.

2.РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У оквиру резултата истраживања овог рада представљени су:

- Анализа агрокомплекса општине Шабац
- SWOT анализа
- План развоја агропривреде општине Шабац.

2.1.Анализа агрокомплекса града Шапца

Анализа агрокомплекса града Шапца обухвата:

- Природне услове и ресурсе
- Становништво
- Пољопривредно земљиште
- Биљну производњу
- Сточарску производњу
- Прерађивачку индустрију

2.1.1.Природни услови и ресурси

Природни услови и ресурси обухватају:

2.1.1.1.Климу

2.1.1.2.Земљиште

2.1.1.3.Водни потенцијал.

2.1.1.4.Насеља

2.1.1.1.Клима

На подручју града Шапца заступљена је умероноконтинентална, пријатна клима, са изражена четири годишња доба. Због отворености према Панонској низији северни део је под утицајем панонске континенталне климе. У **табели 2** приказани су подаци везани за температуру, влажност ваздуха, падавине и појаве.

Табела 2. Климатски подаци

ГРАД ШАБАЦ	
ПАРАМЕТАР	ВРЕДНОСТ
ТЕМПЕРАТУРА	
Просечна температура ваздуха – јануар (°Ц)	-0,2
Просечна температура ваздуха – јул (°Ц)	20,7
Просечна температура ваздуха – годишња (°Ц)	11,0
Средњи број мразних дана – годишње	76,6
Средњи број тропских дана – годишње	27,9
ВЛАЖНОСТ ВАЗДУХА	
Просечна влажност ваздуха – годишња (%)	76,0
ТРАЈАЊЕ СИЈАЊА СУНЦА	
Просечан број ведрих дана – годишње	67,1
Просечан број облачних дана – годишње	121,8
ПАДАВИНЕ	
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,3
ПОЈАВЕ	
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,3
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,4
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,5
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,6
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,7
Просечна количина падавина – годишње (мм)	820,8

Извор података – Стратегија одрживог развоја града Шапца

2.1.1.2. Земљиште

Град Шабац се простире на 79.666,56 ха. На основу природно-еколошких фактора – рељефа, климе и потенцијала земљишта, подручје града се јасно диференцира у погледу производне намене земљишта на три производна региона:

-Равничарски регион се простире на 44.611,87 ха; Надморска висина у овом региону је 75-100 м; клима је умерено-континентална; присутна су дубока и плодна земљишта разноврсних типова. Земљиште је доброг потенцијала, са делимично извршеном мелиорацијом. Доминантно је обрадиво земљиште, односно оранице. Доминирају ратарске културе, крмно и индустријско биље.

-Ратарско-воћарски регион са 33.166,73 ха; Надморска висина у овом региону је 100-300 м; клима је умерено континентална са нешто више падавина; земљишта су мање дубока и плодна; Доминантно је обрадиво земљиште, односно оранице. Доминирају ратарске културе.

-Брдско-планински или шумско-пашњачки са 1.882 ха; Надморска висина је изнад 300 м; Планинска клима Земљишта су плитка и мале плодности. Мало је обрадивог земљишта, свега око 10%.

Педолошке карактеристике, односно типови земљишта, су један од најзначајнијих услова за гајење пољопривредних култура, као и за образовање травне и шумске вегетације. У граду Шапцу доминантно место заузимају климатогена (око 75%), затим топогена (14,9%) и генетски неразвијена земљишта (10,2%). У **табели 3** приказана је педолошка структура земљишта.

Табела 3. Педолошка структура

Класа, тип, подтип	Заступљеност, ха	Заступљеност, %
КЛИМАТОГЕНА, УКУПНО	59.688	74,9
1.Чернозем, укупно	3.729	4,7
Чернозам излужени	1.540	1,9
Чернозем огајњачени	2.180	2,8
2.Гајњача	7.590	9,5
Гајњача нормална	4.330	5,4
Гајњача лесивирана	3.260	4,1
3.Параподзол	48.378	60,7
ТОПОГЕНА	11.840	14,9
1.Смоница	890	1,1
Смоница	220	0,2
Смоница лесивирана	670	0,9
2.Минерално барско	10.590	13,8
ГЕНЕТИЧКИ НЕРАЗВИЈЕНА	8.132	10,2
1.Алувијални нанос	6.250	7,8
2.Скелетоидно паразолозостоземљиште	1.882	2,4
УКУПНО	79.660	100

Извор: МПЗЖС - Здрава земља за здрав живот

2.1.1.3.Водни потенцијал

Воде I реда одређује Влада РС, а по члану 6. став 2. Закона о водама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10) и члана 43. став 1. Закона о Влади („Сл. гласник РС“, бр 55/05, 71/05 – исправка 101/07 и 65/08). У Шапцу су то: **Сава, Дрина, Добрава** (6 км узводно од ушћа), **Церски ободни канал (ЦОК)** и **Средње мачвански слив**.

Територија града Шапца угрожена је од спољашњих и унутрашњих вода, јер је режим вода под утицајем река Саве и Дрине, водотокова Думаче, Добраве, Беле Реке, Долуше, Милошевице, као и других мањих водотока који се формирају приликом обилних падавина и отапања снега.

Од дејства реке Саве мелиорационо подручје се штити изграђеним одбрамбеним насипом, а одводњавање сувишних унутрашњих вода се врши преко сливних подручја и то Каловичког, Дреновачког, Доњемачванског, Средњемачванског, ЦОК-а, Мишарског, Оридског и Мрђеновачког слива.

Укупна дужина каналске мреже је 514,83 км. Каналска мрежа је на већем броју места неодржавана, зарасла и засута отпадом органског и неорганског порекла.

Годинама уназад, нарочито у сушном периоду, посебно мачвански део је трпео последице суше јер непостојање воде у каналској мрежи је снижавао ниво подземних вода, а приноси пољ. културама су били и до 50% нижи. Пројектом реконструкције Средњемачванског слива са изградњом црпних станица и водоуставних брана би се приноси повећали најмање за 30%, а интервенцијом на ЦОК-у са истим објектима пољопривреда у нашем крају би била водећа у Србији.

Воде II реда су све воде на једној територији које не спадају у воде I реда. Угроженост од ових вода није иста на свим деловима територије града Шапца. Најугроженије КО које се углавном налазе на мелиорационом подручју око ЦОК-а и у доњим токовима река Долуше, Беле Реке, Мутника, Думаче и Добраве су: Прњавор, Рибари, Петловача, Петковица, Добрић, Богосавац, Маови, Варна, Јевремовац, Дуваниште, Слеччевић, Горња Врањска, Поцерски Прчиновић, Мала Врањска, Церовац, Жабар и Предворица. До поплава на овим КО долази од преобилних падавина које не могу бити одведене мелиорационим каналима до реципијента јер су углавном обрасле растињем, засуте отпадом и талогом.

Следећа група угрожених КО су: Букор, Криваја, Румска, Метлић, Накучани, Заблаће, Синошевић, Волујац, Бојић, Двориште, Десић, Грушић, Милошевац, Радовашница, Цуљковић, Поцерски Метковић, Бела Река и Петковица и то од сталних и повремених водотокова који се образују приликом већих падавина. Обзиром на конфигурацију терена ови водотоци имају бујични карактер, кратко трају, али учине велику штету односећи све пред собом, спирајући земљу која попуњава корито у средњем и доњем току и плави обрадиво земљиште, економска дворишта и грађевинске објекте и доводи до појаве клизишта.

Сливови река при изливању Долуше, Мутника и Беле Реке по проценама чине штету на око 350 ха, Думача преко 100 ха, слив Добраве на преко 250 ха, а сливови ЦОК-а на преко 650 ха.

Обзиром да су све КО града Шапца у некој мери угрожене од поплава, потребно је врло озбиљно приступити одржавању водотока и свему ономе што није рађено, а требало је у протеклих више деценија.

2.1.1.4.Насеља

У Шапцу живи 115.884 становника, од чега највише у самом граду (53.919 становника). У **табели 4** приказани су подаци о насељима у граду Шапцу. Шабац карактерише

постојање великог броја насељених места (52), као и податак да већи део становништва живи ван градске средине (53,47% становништва).

Шабац одликује и постојање великог броја великих сеоских средина попут Мајура, Поцерског Причиновића, Прњавора, Јевремовца и сл. у којима живи преко 3.000 становника. Њима треба додати још 12 насеља са преко 1.000 становника. Самим тим територију града Шапца треба посматрати као мрежу мањих или већих сеоских насеља који су у комуникацији са градском средином, а што указује на велики значај руралних подручја у социо-економском развоју града.

Табела 4. Подаци о насељима у граду Шапцу

РБ	Насељено место	Број становника			Удео у укупном броју становника у општини (%), 2011	Број домаћинстава 2011
		1991	2002	2011		
	Градско насеље	54637	55163	53919	46,53	19623
	Остала насеља	68996	67730	61965	53,47	19468
1	Бела Река	1048	917	806	0,69	234
2	Богосавац	1219	1159	1117	0,96	326
3	Бојић	411	382	342	0,29	102
4	Букор	942	818	620	0,53	200
5	Варна	1613	1720	1574	1,35	535
6	Волујац	408	382	304	0,26	103
7	Горња Врањска	1627	1582	1453	1,25	440
8	Грушић	976	874	754	0,65	230
9	Двориште	307	282	237	0,2	71
10	Десић	383	302	253	0,22	91
11	Добрић	1265	1205	1044	0,9	331
12	Дреновац	2446	2345	2035	1,76	635
13	Дуваниште	697	610	560	0,48	165
14	Жабар	756	683	547	0,47	169
15	Заблаће	748	674	564	0,49	187
16	Змињак	1521	1467	1266	1,09	407
17	Јевремовац	2877	3310	3408	2,94	1040
18	Јеленча	1902	1803	1717	1,48	578
19	Корман	407	393	422	0,36	127
20	Криваја	1126	952	812	0,7	258
21	Липолист	2955	2582	2221	1,92	760
22	Мала Врањска	812	801	774	0,67	258

Наставак табеле 4.

23	Мајур	614 0	685 4	7031	6,07	2122
24	Мачвански Причиновић	232 4	197 6	1576	1,36	545
25	Милошевац	131	95	76	0,06	27
26	Метлић	135 3	119 0	934	0,8	331
27	Миокус	340	406	357	0,31	102
28	Мишар	197 3	221 7	2200	1,9	601
29	Мрђеновац	730	697	556	0,48	195
30	Маови	731	717	615	0,53	209
31	Накучани	700	640	548	0,47	177
32	Орашац	416	404	410	0,35	142
33	Орид	245	192	12	0,01	3
34	Петковица	116 1	967	812	0,7	298
35	Петловача	160 0	152 1	1366	1,18	382
36	Поцерски Метковић	917	857	727	0,63	273
37	Поцерски Причиновић	548 8	599 2	6465	5,58	1965
38	Предворица	430	469	413	0,36	140
39	Прњавор	471 8	446 4	3931	3,39	1256
40	Радовашница	261	238	190	0,16	56
41	Рибари	216 1	213 1	1833	1,58	572
42	Румска	101 5	911	752	0,65	250
43	Синошевић	115 3	918	755	0,65	253
44	Скрађани	474	454	412	0,35	112
45	Слатина	248	251	215	0,18	69
46	Слепчевић	1600	1714	1521	1,31	414
47	Табановић	1412	1420	1289	1,11	440
48	Церовац	478	479	442	0,38	135
49	Цуљковић	800	720	595	0,51	191
50	Шабац	54637	55163	53919	46,53	1962 3
51	Шеварице	1295	1308	1065	0,92	361
52	Штитар	2256	2285	2037	1,76	600

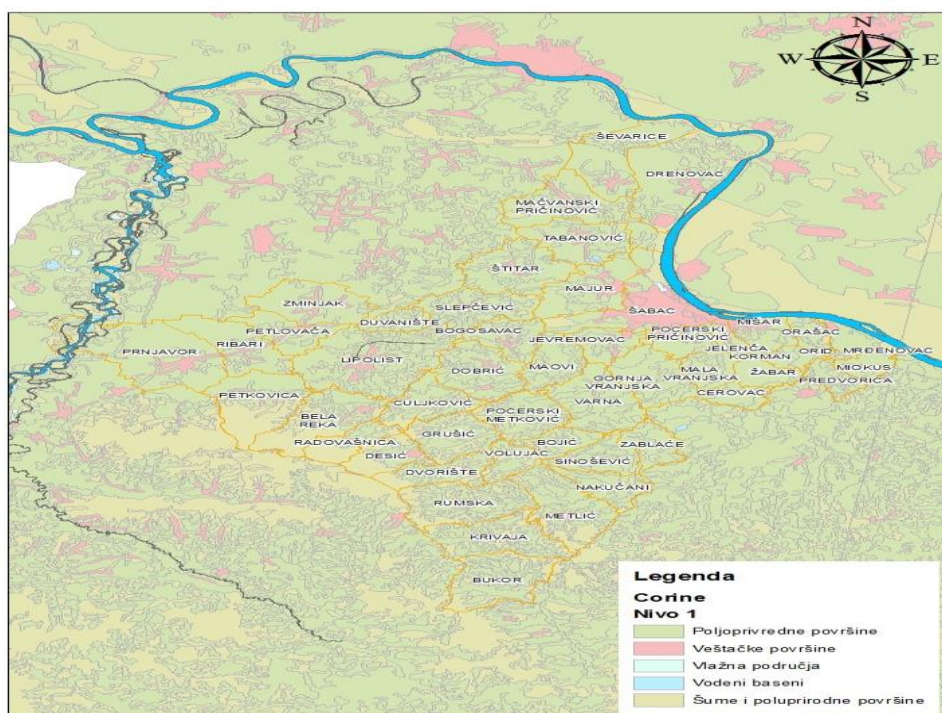
Извор: РЗС Попис становништва, 2011

Међутим, упркос великом значају, једна од демографских карактеристика сеоских насеља је и смањење броја становника. У периоду између два пописа, број становника у руралним подручјима је смањен за 5765 становника, односно за преко 8%. Са изузетком неколико највећих насеља попут Јевремовца и Поцерског Причиновића, у готово свим осталим насељима се бележи мањи или већи пад броја становника.

2.1.2. Структура пољопривредног земљишта

Укупно расположиво земљиште града Шапца износи 69.793 ха, док се КПЗ простира на 51.263 ха, односно представља око 73,45% расположивог земљишта. На **слици 2** приказано је расположиво пољопривредно земљиште у граду Шапцу.

Слика 2. Расположиво пољопривредно земљиште

Извор: МПЗЖС - Здрава земља за здрав живот

Највећи део пољопривредних површина представља најквалитетније, обрадиво, земљиште (46.203 ха), а што пружа велике могућности приликом одабира оптималних и економски најважнијих биљних производњи и у успостављању интензивне пољопривредне производње. (Табела 5).

Табела 5. Структура расположивог земљишта у граду Шапцу

Категорије расположивог земљишта		Површина , ха	Удео расположивом земљишту, Шабац (%)	Удео у расположивом земљишту, РС (%)
Коришћено пољопривредно земљиште	Окућнице	581	0,83	0,44
	Оранице и баште	46.203	66,2	47,0
	Сталне травне Површине	1.623	2,32	13,34
	Стални засади	2.79	4,01	3,47
	Расадници	48	0,07	0,02
	Остало	9	0,01	0
Друго земљиште	Некоришћено пољопривредно земљиште	924	1,32	7,93
	Шумско земљиште	14.526	20,8	19,1
	Остало земљиште	3.08	4,41	8,64

Извор података: Попис пољопривреде, 2012, књига 1.

У **табели 5**, приказано је расположиво земљиште по категоријама на територији општине. Шабац има знатно повољнију структуру пољопривредног земљишта у односу на просек РС, а што се огледа у већем уделу КПЗ у укупном земљишту (73,45% у односу на 64,29% колико је просек РС), и посебно већем уделу најквалитетнијег, обрадивог, земљишта (66,20% у односу на 47,00% колико износи просек РС). Знатно је мањи удео сталних травних површина у односу на просек РС.

Највеће пољопривредне површине у граду Шапцу се налазе у поседу домаћинстава која имају 2-20 ха пољопривредног земљишта, односно ова домаћинства поседују 37.775 ха пољопривредног земљишта (73,68% укупног пољопривредног земљишта). Велика газдинства, величине преко 20 ха, поседују знатно мање земљишта, односно око 9.157 ха. Наведени подаци се значајно разликују у односу на податке који се односе на РС, у којој се значајне земљишне површине (44,07%) налазе у власништву газдинстава која поседују преко 20 ха.

Добар квалитет земље и процес специјализације је у претходном периоду довео до повећане тражње за земљом и самим тим веће цене.

За разлику од појединих ЛС, град Шабац нема значајне површине пољопривредног земљишта на располагању. У јавној својини се налази 321,1938 ха али је реч о површинама у оквиру грађевинског земљишта где још увек није дошло до промене намене. Предмет је издавања под закуп.

У претходном периоду је био присутан тренд подизања грађевинских објеката на

пољопривредном земљишту и процес превођења пољопривредног земљишта у грађевинско. Такође, процес напуштања села је допринео да се део земљишних површина не обрађује.

Наведени подаци јасно указују на потребу укрупњавања земљишног поседа и стварања тржишта земљишним површинама.

2.1.3. Становништво

Број становника у основи представља скуп људи који живи и ради на једном одређеном простору и који се током времена мења у квантитативном смислу. Ова демографска категорија првенствено посматра промене у укупном броју становника на одређеној територији или насељу у одређеном временском периоду. Размештај становништва приказује степен концентрације и дисперзије становништва на одређеном простору.

По попису становништва, домаћинстава и станова 2011. у Србији, који је спроведен од 1. до 15. октобра 2011, у граду Шапцу живело је укупно 115.884 становника, што представља 1,61% од укупног броја становника Србије, односно 38,77% од од укупног броја становника Мачванског округа. Попис становништва спроводен је на темељу Закона о попису становништва, домаћинстава и станова у 2011. години. (табела 6).

Табела 6. Упоредни преглед броја градског и сеоског становништва општини Шабац по пописима од 1948. до 2011. године.

Шабац	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Градско	16.243	19.894	30.352	42.075	52.177	54.637	55.163	53.919
Сеоско	58.853	62.520	64.514	65.068	67.492	68.996	67.730	61.965
%								
Градско	21,63	24,13	31,99	39,27	43,60	44,19	44,88	46,53
Сеоско	78,37	75,86	68,01	60,73	56,40	55,81	55,12	53,47

Извор: Републички завод за статистику

Анализом табеле промене броја градског и сеоског становништва се може уочити константан раст градског становништва и свој максимум бележи у попису 2002. године (55.163), након чега је уследио пад броја становника. Код сеоског становништва приметно је да није било већег колебања и раст је између пописа готово подједнак, а свој максимум је забележило у попису 1991. године (68.996), након чега почиње пад

броја становника који је посебно изражен између два последња пописа становништва. Процентуално учешће градског становништва је у континуираном порасту током свих спроведених пописа након Другог светског рата.

2.1.3.1. Полна структура

Полна структура становништва представља квантитативан пропорционални однос између мушког и женског становништва у укупној популацији. Када је та пропорција уједначена, онда је реч о избалансираној полној структури становништва, и обрнуто, тада се ради о неизбалансираној. (Табела 7.).

Табела 7. Становништво општине Шабац према полу по попису 2011. године

Година	Укупно	Мушко		Женско	
		Број	%	Број	%
2011.	115.884	56.67	48,9	59.213	51,1

Извор: Републички завод за статистику

2.1.3.2. Старосна структура

Анализа старосне структуре становништва и њен приказ представљају један од најважнијих аспеката демографског проучавања неке популације. Она представља основ за друга демографска истраживања и као таква се често користи у приказу других типова структура становништва. Као и на све до сада поменуте аспекте демографског проучавања становништва и на старосну структуру утиче велики број фактора, како унутрашњих тако и спољашњих. (Табела 8.)

Табела 8. Становништво према старосној структури

Година	Пол	Укупно	Старосне групе		
			0-14 година	15-64 година	65+ година
2011.	Укупно	115.884	16.802	80.737	18.345
	Мушко	56.671	8.748	40.065	7.858
	Женско	59.213	8.054	40.672	10.487

Извор: Републички завод за статистику

Од укупног броја становника у граду Шапцу било је 56.671 (48,90%) мушкараца и 59.213 (51,10%) жена. Просечна старост становништва била је 41,7 година, мушкараца 40,4 година, а жена 43,0 година. Удео особа старијих од 18 година је 82,2% (95.235), код мушкараца 81,0% (45.894), а код жена 83,3% (49.341).

У **табели 9** приказана је структура становништва по школској спреми из 2011. године.

Табела 9: Структура становништва по школској спреми, 2011. Година.

Свега	Без школе и непотпуна основна школа	Основна школа	Средња школа	Више и високе школе	Непознато
99.082	16.349	20.019	49.558	12.861	295

Извор: Републички завод за статистику

2.1.4. Пољопривредна газдинста

Број ПГ се, такође, смањује у Шапцу. У односу на податке пописа из 2002. године, број ПГ се смањио за 466, а што представља 3,97% укупног броја ПГ. У овом тренутку у Шапцу се око 11.893 ПГ бави пољопривредом, уз наставак тренда смањења броја ПГ. Постојећа ПГ представљају 1,88% свих ПГ у РС.

У категорији РПГ се налази, у зависности од године, између 9.500-10.500 газдинстава, али је присутан тренд повећања броја РПГ, како укупно тако и оних са активним статусом. **Табела 10** приказује број и структуру пољопривредних газдинстава.

Табела 10. Број и структура регистровани пољопривредних газдинстава у периоду 2011-2014

Година	Укупан број РПГ	Физичка лица	Правна лица	Активан статус
2011	9.947	9.915	32	5.312
2012	10.107	10.072	35	6.397
2013	10.302	10.266	26	6.870
2014	10.413	10.379	34	7.079

Извор података: Дирекција за пољопривреду града Шапца, 2015

Доминирају мања ПГ, са земљишним поседом до пет хектара, која представљају готово 50% свих ПГ. Нажалост, велики је и број малих пољопривредних домаћинстава са поседом до 1 ха (2.913 домаћинстава). Мали је број средњих или великих ПГ.

Просечна земљишна површина ПГ се константно повећава у последњих десетак година и у овом тренутку износи 4,31 ха. Међутим, ово је знатно мање у односу на просек РС (5,44 ха), а готово duplo мање у односу на најразвијеније пољопривредне ЛС где овај просек износи око 10 ха. У подручјима са најквалитетнијим земљиштем и под најинтензивнијим културама, попут Мачве, је земљиште највише издељено. Иако су ови подаци бољи у односу на просек РС, где је просечно ПГ издељено на шест парцела просечне површине 0,98 ха, у наредном периоду се свакако мора уложити значајан напор у повећање земљишне површине по ПГ, односно у процес укупњавања земљишних парцела.

У **табели 11**, приказана је просечна површина ПГ у Шапцу и у РС, видимо да је знатно мања од просека у Републици Србији.

Табела 11. Просечна површина ПГ у Шапцу и РС, ха

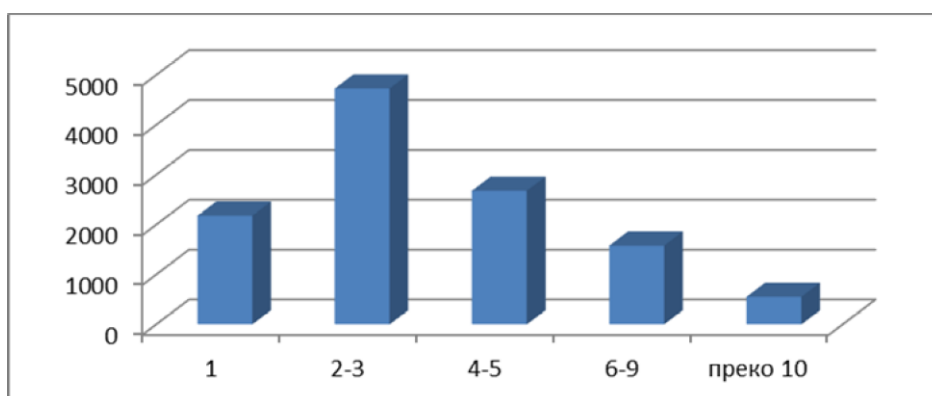
Република Србија	Шабац
5,44	4,31

Извор података: ДПЗ, 2015

Постојећа структура ПГ указује на релативно лошу производну структуру ПГ, а што потенцијално представља проблем и за прехранбену индустрију града Шапца.

У Шапцу је крајем седамдесетих година прошлог века извршена комасација на преко 80% земљишних површина, међутим ефекат ове мере се у доброј мери изгубио током деведесетих година прошлог века када је извршен повраћај имовине, тако да је просечан земљишни посед издељен на четири парцеле, а просечна парцела је површине 1,16 ха. **Графикон 1** приказује, просечан број парцела по ПГ.

Графикон 1. Просечан број парцела по ПГ у граду Шапцу

Највећи број газдинстава је онај са 2 до 3 парцеле, затим са 4 до 5, а најмањи број је оних са преко 10 парцела. Иако су ови подаци бољи у односу на просек РС, где је просечно ПГ издељено на шест парцела просечне површине 0,98 ха, у наредном периоду се свакако мора уложити значајан напор у повећање земљишне површине по ПГ, односно у процес укупњавања земљишних парцела.

2.1.4.1.Механизација

Према подацима пописа из 2012. године, у Шапцу се налази око 1.538 једноосовинских и 7.748 двоосовинских трактора. Готово свако ПГ има трактор. Међутим, преко 95% постојећих трактора је старости преко 10 година. Слична ситуација се бележи и код комбајна. У Шапцу је регистровано 696 комбајна, од чега је 676 старије од 10 година. У **табели 12**, приказан је број прикључних машина на територији града Шапца.

Највећи број ПГ има само део, најважнијих, пољопривредних прикључака. Мали је број ПГ са потпуном механизацијом. Најзаступљенији пољопривредни прикључци су приколице, плугови, тањираче и дрљаче. Наведени подаци су у складу са просеком РС и указују на слабу финансијску способност највећег броја ПГ.

Табела 12. Број прикључних машина

Прикључак	Број прикључака
Берачи кукуруза	660
Плугови	6322
Тањираче	4821
Дрљаче	4.808
Сетвоспремачи	1.514
Рото фрезе	342
Растурачи минералног ђубрива	2.276
Растурачи стајњака	372
Сејалице	1.447
Прскалице	2.841
Приколице	6.047
Косачице	1.953

Извор података: Подаци са пописа, Књига 2, 2012.

Број скупљих прикључних машина у Шапцу није мали, обзиром на значајан број сетвоспремача, сејалица, прскалица и различитих типова косачица. Међутим, мора се нагласити да највећи број ПГ нема ове, скупље, пољопривредне прикључке и најчешће су принуђени да их изнајмљују.

2.1.4.2.Наводњавање

Упркос великим речним токовима који пролазе кроз Шабац и бројним речицама и потоцима, укупна повшина пољопривредног земљишта које се наводњава је релативно мала (1.757 ха), односно свега око 3,5% расположивог земљишта се наводњава.

Међутим, присутан је позитиван тренд уколико се узме у обзир чињеница да су различити системи за наводњавање успостављени код чак 1.971 ПГ. У **табели 13**, приказане су наводњаване површине.

Наводњавање се највише примењује код најинтензивнијих биљних производњи, односно у воћарству и повртарству. Наводњавају се мање парцеле (испод 1 ха).

Табела 13. Наводњавање површине по структури производње, ха

Параметар	Воћњаци	Поврће	Ратарске културе	Остале ратарске културе	Виногради	Ливаде
Ха	673	592	246	242	3	1

Извор података: Резултати пољопривредног пописа, Књига 2, 2012.

Код воћарских култура највише се наводњава малина, купина и јагода, док је наводњавање мање присутно код осталих воћарских култура. Слична ситуација је и у повртарској производњи. Највише се наводњавају најинтензивније производне културе попут бостана, парадајза и сл. Наводњавање је присутно и код производњи у заштићеном простору.

Код осталих производних култура нема значајнијих површина под системима за наводњавање. Наводњавање код ових култура се примењује код појединих, углавном великих и специјализованих, ПГ.

Доминантни систем наводњавања представљају системи кап по кап и у одређеној мери површински системи наводњавања. Наводњавање орошавањем се знатно мање примењује, док остали системи наводњавања нису присутни. Доминантни извор воде за наводњавање су подземне воде на газдинству (87,4% свих система). У одређеној мери се као извор воде за наводњавање користе површинске воде са и ван газдинства (10,1%). Интересантан податак је и да се део воде за наводњавање користи из водовода (око 2%).

Град Шабац је у протеклом периоду значајно подржавао ПГ у процесу бушења бунара који би служили за успостављање система за наводњавање. Процена је да се око 300 ПГ подржало на овај начин. Опредељење града Шапца је да и у наредном периоду помогне ПГ у процесу наводњавања, као једног од предуслова за подизање нивоа и квалитета производње.

2.1.4.3.Објекти

Највећи број ПГ у Шапцу поседује просторе за смештај кукуруза. У највећем броју је реч о амбарима или кошевима за кукуруз. Знатно је мањи број сило објеката што указује на још увек екстензивни карактер сточарске производње код највећег броја ПГ. Само највећа ПГ, и газдинства у процесу специјализације су подигла сило објекте и прешла на исхрану силажом. У **табели 14** приказан је број објеката на ПГ у Србији и у Шапцу.

Табела 14. Број објеката на ПГ у Србији и Шапцу, 2012

Тип	Србија	Шабац	
	Објеката	Објеката	ПГ
Кошеви за кукуруз	362.135	8.057	7.581
Амбари	161.002	3.757	3.697
Силоси	5.677	147	77
Сушаре	10.539	178	128
Сило објекти	12.849	530	478
Објекти за смештај машина и опреме	251.893	5.011	4.053

Извор података: Подаци са пописа, Књига 2, 2012

Такође, значајан је и број објеката (5.011) и ПГ која имају објекте за смештај машина и опреме (4.053). Међутим, највећи број ових објеката није наменски рађен, односно представља импровизована или привремена решења. Мали је број наменских објеката за смештај механизације и опреме. Ови објекти се могу наћи само на великим и специјализованим газдинствима која се најчешће баве ратарско-повртарском производњом.

2.1.5. Биљна производња

Шабац има знатно повољнију земљишну структуру у односу на просек РС, а што се огледа првенствено у значајно већем уделу обрадивог земљишта и значајно мањем уделу мање квалитетних ливадских и пашних површина. Самим тим, ПГ су у могућности да успостављају интензивну пољопривредну производњу и имају могућност одабира одгоја економски најпрофитабилнијих култура.

ПГ се у Посавини и Мачви доминантно баве ратарско-повртарском производњом. Уз производњу ратарских култура, значајне земљишне површине се користе и за производњу крмног биља. За разлику од највећег броја ЛС у РС, а посебно ЛС у Централној Србији, у Шапцу се на релативно великим земљишним површинама и специфичним микролокацијама заснива производња индустријског биља, првенствено соје. Брдска подручја Поцерине се карактеришу воћарском производњом.

2.1.5.1. Ратарство

Ратарска производња је сконцентрисана у региону **Мачве**. У Поцерини, са изузетком Горње Врањске, потенцијали за развој ратарске производње су поприлично ограничени (квалитет земљишта, хидрологија, лоша старосна структура итд.), док је у Посавини

ратарска производња заступљена углавном у плодоредној шеми, као нужна алтернатива повртарству и на површинама где постоји ризик од изливања.

У Мачви је заступљен тов стоке, а крма се добија од кукуруза и нешто сејаних ливада. Од осталих култура, присутна је пшеница..Као и у највећем делу РС, доминантне ратарске културе у одгоју су кукуруз и пшеница. Површине под ратарским културама се мењају, при чему је у посматраном периоду било значајнијих промена у сетвеној структури.

Пшеница је једна од најзаступљенијих култура на територији града Шапца.(табела 15 и 16). Најмање засејане површине, биле су 2013. и 2014. Године и показују тренд повећања од 2015. Површине под пшеницом нису стабилне, варијабилност износи 33,84%, крећу се у интервалу од 65 до 148 ха и има тенденцију повећања, по просечној годишњој стопи од 11,45%.

Просечан принос пшенице износи 4,62т/ха. Просечан принос има тенденцију благог раста, од 0,21% и нема изражену варијабилност, јер се креће од 4,20 до 4,9т/ха.

Просечна годишња производња износи 455т. Изражене су годишње осцилације, због повећања површина под пшеницом. Варијабилност производње је изражена и креће се у границама од 315т до 663т, и има просечан годишњи раст од 11,69%

Табела 15. Површина, принос и производња пшенице од 2012. до 2017. године у граду Шапцу

Година	Површина (ха)	Просечан принос (т/ха)	Производња (т)
2017	141	4,70	662,70
2016	148	4,40	651,20
2015	95	4,20	399,00
2014	65	4,90	318,00
2013	65	4,85	315,25
2012	82	4,65	381,3

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Табела 16. Кретање производних параметара пшенице у граду Шапцу од 2012. До 2017. године

Обележје	Просек	Мин.	Макс.	Коефицијент варијације (%)	Стопа промене (%)
Површина (ха)	99,33	65	148	33,84	11,45
Принос (т/ха)	4,62	4,20	4,90	5,31	0,21
Производња (т)	454,66	315,25	662,70	32,17	11,69

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Кукуруз је најзаступљенија биљна врста у граду Шапцу. Просечно се гаји на 248ха (табеле 17,18). Површине под кукурузом у посматраном периоду су стабилније у односу на пшеницу и крећу се од 240 до 260 ха. Такође, површина показује благи пораст по просечној годишњој стопи од 1,22%.

Просечан принос кукуруза је 5,60 т/ха, али постоје изражене осцилације, јер се принос креће од 3,60 до 7 т/ха. Још показатељ је пад просечног приноса просечно -2,69% годишње.

Просечна годишња производња варира у интервалу од 864 до 1820 т, са просечном стопом смањења од -1,50% годишње.

Табела 17. Површина, принос и производња кукуруза од 2012. до 2017. године у граду Шапцу

Година	Површина (ха)	Просечан принос (т/ха)	Производња (т)
2017	255	4,80	1224,00
2016	260	7,00	1820,00
2015	240	3,60	864,00
2014	240	6,50	1625,00
2013	250	6,20	1488,00
2012	240	5,55	1320,00

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Табела 18. Кретање производних параметара кукуруза у граду Шапцу од 2012. До 2017. године

Обележје	Просек	Мин.	Макс.	Коефицијент варијације (%)	Стопа промене (%)
Површина (ха)	247,5	240	260	3,25	1,22
Принос (т/ха)	5,60	3,60	7,00	20,33	-2,69
Производња (т)	1390,17	864,00	1820,00	21,95	-1,50

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Производња је екстензивна у највећем број ПГ, са делимичном применом агротехнике и застарелом и/или делимичном механизацијом. Производња се заснива на малим парцелама и најквалитетнијем, обрадивом, земљишту. Старосна структура ове категорије газдинстава није добра, односно јасно је изражен тренд старења. Основни производни проблеми у ратарској производњи су кукурузна златица (*Diabrotica virgifera*) изазвана монокултуром, црвенило листа, „сетва из амбара“... Ширење болести је изазвано монокултуром и доводи до пада приноса. Корови представљају знатно мањи проблем у односу на ранији период. Наводњавање није присутно у ратарској производњи. ЦОК регулише опасност од поплава, али је дисфункционалан у сушним условима и није спојен са Јадром и Дрином.

Међутим, највећа ПГ у Шапцу се баве ратарском производњом и постижу високе приносе по јединици површине. Ниво примењене агротехнике на овим ПГ је висок. Примењују се најновија сазнања. Међутим, број ових ПГ је релативно мали.

Са донекле изузетком пшенице, наведене ратарске културе се првенствено користе за исхрану стоке у оквиру сопственог газдинства, мада се на тржишту могу наћи и значајније количине тржишних вишкова који се пласирају на локалном тржишту.

Генерално посматрано, у дужем временском периоду приметно је повећање производње по јединици површине, што указује на постепено усвајање нових производних технологија и агротехничких мера у одгоју ових култура. Међутим, исто тако треба напоменути да је у протеклих десетак година било великих разлика у оствареним приносима а што је резултат постојања сушних година, или катастрофалних поплава у 2014. години. Обзиром на постојеће приносе по јединици површине, може се закључити да у наредном периоду постоји доста простора за даље побољшање ратарске производње, како у погледу произведених количина, тако и по приносу по јединици површине.

Свакако је да се највећи напор мора уложити ка укрупњавању поседа и одржавању и унапређењу каналске мреже. Међутим, исто тако потребно је промовисати сетву само сертифициваног семена, обезбедити примену минералног ђубрива на основу потреба земљишта, а у складу са агрохемијским анализама, обезбедити већу примену стајњака и боље прилагођавање ратарске производње, како кабасте тако и концентрованих хранива, у складу са захтевима модерне сточарске производње.

2.1.5.2. Индустријско биље

Соја је најзначајнија индустријска биљка која се у Шапцу одгаја. Од осталих култура, нешто већу заступљеност у сетвеној структури има сунцокрет. Не постоје центри производње индустријског биља у Шапцу, односно села у којима доминира производња индустријског биља. У готово сваком селу Мачве и Посавине се може наћи мања или већа производња сунцокрета или соје.

Соја је најзначајнија индустријска биљка на територији града, њено учешће на површинама далеко је веће од учешћа сунцокрета (**табеле 19, 20**). Дobar показатељ је повећање површина просечном годишњом стопом од 18,47%.

Просечан принос соје је 1,87 т/ха. Најлошији показатељ је варијабилност приноса . Просечан принос показује пад са просечном годишњом стопом од -25,42%.

Просечна годишња производња соје је 94т. И ако површине показујуу просечну годишњу стопу раста, производња је у паду и то са просечном годишњом стопом од -11,64%, што је показатељ лоших просечних приноса.

Табела 19. Површина, принос и производња соје од 2012. до 2017. године у граду Шапцу

Година	Површина (ха)	Просечан принос (т/ха)	Производња (т)
2017	70	2,40	144,00
2016	60	0,90	54,00
2015	60	2,30	149,50
2014	65	0,60	42,00
2013	40	2,40	96,00
2012	30	2,60	78,00

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Табела 20. Кретање производних параметара соје у граду Шапцу од 2012. До 2017. године

Обележје	Просек	Мин.	Макс.	Коефицијент варијације (%)	Стопа промене (%)
Површина (ха)	54,17	30	70	26,34	18,47
Принос (т/ха)	1,87	0,60	2,60	42,94	-25,42
Производња (т)	93,92	42,00	149,50	43,74	-11,64

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Сунцокрет је друга најзаступљенија гајена индустријска биљка.. (Табеле 21,22)Површине под сунцокретом су у посматраном периоду релативно стабилне и крећу се од 5 до 7 ха. Просечни годишњи раст површина је 3,71%.

Просечан принос сунцокрета је 2,25 т/ха. Просечан принос је релативно стабилан и креће се од 2,00 до 2,40 т/ха и показује варијабилност од 6,13%. Лош показатељ је пад просечног приноса који просечно износи -1,89% годишње.

Просечна годишња производња сунцокрета износи 13т. Производња сунцокрета показује благи раст у посматраном периоду са просечном годишњом стопом од 1,76%.

Табела 21. Површина, принос и производња сунцокрета од 2012. до 2017. године у граду Шапцу

Година	Површина (ха)	Просечан принос (т/ха)	Производња (т)
2017	6	2,00	12,00
2016	5	2,40	12,00
2015	5	2,20	11,00
2014	7	2,40	14,40
2013	6	2,30	16,10
2012	5	2,20	11,00

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Табела 22. Кретање производних параметара сунцокрета у граду Шапцу од 2012. До 2017. године

Обележје	Просек	Мин.	Макс.	Коефицијент варијације (%)	Стопа промене (%)
Површина (ха)	5,67	5	7	13,10	3,71
Принос (т/ха)	2,25	2,00	2,40	6,13	-1,89
Производња (т)	12,75	11,00	16,10	14,45	1,76

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Јечам је ратарски усев који од свих анализираних има најмање годишње просечне стопе промене по свим показатељима. (Табеле 23, 24) Површине на којима се гаји варирају од 10 до 15 ха.

Просечан принос јечма износи 4,97 т/ха и има изражену стабилност у приносима. Просечан принос се креће од 4,30 т/ха до 5,45 т/ха и расте просечном стопом од 1,17% годишње.

Просечна производња износи од 45, 00 до 65 т и коефицијент варијације износи 12,46%. Просечна производња показује тренд раста са просечном годишњом стопом од 1,17%.

Табела 23. Површина, принос и производња јечма од 2012. до 2017. године у граду Шапцу

Година	Површина (ха)	Просечан принос (т/ха)	Производња (т)
2017	10	5,30	53,00
2016	10	5,40	54,00
2015	10	5,00	50,00
2014	15	4,35	65,25
2013	10	4,30	43,00
2012	10	5,45	54,50

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Табела 24. Кретање производних параметара јечма у граду Шапцу од 2012. До 2017. Године

Обележје	Просек	Мин.	Макс.	Коефицијент варијације (%)	Стопа промене (%)
Површина (ха)	10,83	10	15	17,20	0
Принос (т/ха)	4,97	4,30	5,45	9,58	1,17
Производња (т)	53,29	43,00	65,25	12,46	1,17

Извор: Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

2.1.5.3. Повртарска производња

Присуство великих речних токова, равничарско и плодно земљиште Мачве и Посавине, добри климатски услови и близина великих тржишта, односно града Шапца и Београда пружају идеалне предуслове за развој повртарске производње.

У Посавини се повртарска производња организује у заштићеном простору и отвореном

пољу. У заштићеном простору доминира производња парадајза, паприке, краставца и зелене салате. На отвореном пољу се највише гаји кромпир, лубеница, купус, црни и бели лук. У зачетку је и озбиљна цвећарска производња у заштићеном простору.

Производња поврћа у Поцерини је сконцентрисана у неколико тачака, а највећи број произвођача се налази у селу Горња Врањска. Производња поврћа у Мачви је развијена првенствено на отвореном пољу. Гаје се купусњаче, бостан (лубеница и диња), кромпир и паприка. Производња на отвореном пољу најраширенија је на територији села Слеччевић, Штитар и Табановић. Присутна је пластеничка производња, која међутим, није толико раширена као у Посавини. Произвођачи углавном користе пластенике за производњу расада за производњу на отвореном пољу. У Мачви има и неколико хектара (село Дуваниште) под савременим пластеницима. Међутим, и овде су објекти без грејања. Треба напоменути да је у Мачви, а посебно у селу Липолист, развијена и хортикултурна расадничарска производња. Производе се разнолике цвећарске врсте (саксијске), калем руже и различито украсно шибље. Калем руже се продају и на иностраном тржишту.

Вишегодишњи трендови указују на постепено смањење производних површина под повртарском производњом у последних десетак година, али уз истовремено повећање интензитета повртарске производње и приноса по јединици површине. Производња поврћа на окућници се постепено смањује. Недостаје радне снаге за поједине операције. Самим тим, на газдинствима која су наставила са повртарском производњом се повећава интензивна производња уз пуну примену агротехнике, а што резултира повећаним приносима. У овом делу посебно треба истаћи да се производња поврћа у затвореном простору константно повећава. У овом тренутку се по подацима пописа из 2012 године око 182 ха повртарске производње заснива у затвореном простору. Незванични подаци указују, међутим, на податак да се само у региону села Горња Врањска и Оридског басена налази око 350 ха под пластеницима. Шабац се по овом параметру одваја од просека РС, обзиром да се готово 5% укупних површина под пластеницима налази у граду Шапцу. Просечна величина пластеника је, такође, већа у односу на просек РС и износи 0,27 ха. У **табели 25** приказан је број ПГ са стакленицима и пластеницима, као и искоришћена површина.

Табела 25. Број ПГ са пластеницима и стакленицима, број стакленика и пластеника, корисна и искоришћена површина, 2012

Тип	Број ПГ	Број објеката	Корисна површина, м ²	Искоришћена површина, м ²
Стакленици	10	26	4.980	3.780
Пластеници	458	3.000	1.077.661	1.056.502

Извор података: Подаци са пописа, Књига 2, 2012.

У повртарској производњи је ангажован и значајан број људи. Сва већа ПГ имају сезонску радну снагу која је ангажована већи део године. Процена је да је у повртарској производњи ангажовано неколико хиљада сезонских радника током године.

Највећи проблеми у повртарској производњи су, уз генералне проблеме попут старе

механизације, уситњеног поседа, лоше старосне структуре и снажних миграција, свакако лоша организованост произвођача, константан недостатак обучене стручне сезонске радне снаге, нерегулисан пласман производа (продаја се углавном обавља на кванташким пијацама) и непостојање сабирних или откупних центара и сл.

2.1.5.4. Воћарство и виноградарство

Воћарска производња заузима значајно место на подручју града Шапца захваљујући повољним природним условима (земљиште, клима и водени ресурси) за гајење различитих врста воћака, постојању изграђене инфраструктуре у функцији производње, откупа и складиштења, као и искуству самих произвођача базираном на традицији гајења појединих врста воћака. Најзначајније врсте које се узгајају на територији града Шапца је шљива, на 1031,36ха, затим вишња и малина, а најмање се узгаја боровница.

Уочљиво је константно повећање засада јагодастог воћа. Шабац је по површинама под јагодом општина број 1 у РС, са 10,0% укупних површина РС под јагодом. С обзиром да се ради о културама које су профитабилне, реално је да се очекује даља експанзија ове производње и нових сорти погодних за извоз у свежем и замрзнутом стању.

Поред јагодастог воћа, развијена је производња и других врста воћака међу којима су најзаступљеније шљива и вишња, чије површине се из године у годину повећавају. Интересантне су за индустријску прераду и за извоз у свежем и прерађеном стању. На знатно мањим површинама се гаје трешња, јабука и крушка, али се запажа тренд њиховог ширења.

Посматрано по географским целинама града Шапца, заступљеност појединих врста у структури воћарске производње је различита.

У **Посавини** је слабије развијено воћарство. Због неуређености реке Добраве има доста забарених терена, који нису погодни за заснивање вишегодишњих засада. Површине под засадама воћака су мале (око 100 ха), при чему су најзаступљеније *трешња, крушка, јабука и боровница*.

У **Поцерини** су у производњи заступљене различите врсте воћака, али озбиљнији тренд ширења се запажа код *јагоде, малине, шљиве и вишње*.

У **Мачви** се запажа тренд ширења *јабуке, малине, купине и јагоде*, док су *вишња и шљива* врсте које се традиционално гаје на овом подручју, са центрима производње у местима Липолист и Змињак.

Упркос постојању географског порекла за производњу грожђа, у граду нема традиције у производњи вина нити значајније виноградарске производње. Подаци са пописа указују да се свега око 43 ха налази под виноградима, од чега већи део производње представљају стоне (28 ха), а знатно мањи винске сорте.

На основу свега изнетог, намеће се закључак да територија општине Шабац пружа добре

услове за развој воћарске производње.

Потребно је радити на решавању неких проблема/слабости које се уочавају у производњи, као што су: мали и исцепкани поседи, неповољна старосна структура на селима, недостатак стручних лица на терену и недовољна едукација, застарела механизација, недоступност воде за наводњавање, неконтролисана употреба минералних ђубрива и хемијских средства за заштиту, недостатак удруживања произвођача и неорганизован наступ на тржишту. Поред наведеног, даљи развој воћарства је условљен диверзификацијом производње на индивидуалним газдинствима, као и повећањем тржишности у смислу повећања извоза и прераде. То укључује активирање постојећих и изградњу нових прерадних и расхладних капацитета чиме би се стимулисало даље повећање воћарске производње

2.1.6.Сточни фонд

Шабац је један од центара сточарске производње у РС. Посебно су развијени свињарство и говедарство, тако да се на територији града Шапца одгаја готово 3% укупног броја грла говеда у Србији и око 3,5% укупног броја свиња.

За разлику од опадајућег тренда који постоји у РС, у граду Шапцу се у периоду 2012-2015. године бележи тренд раста броја грла говеда. У овом периоду се број грла говеда повећао скоро за 30%, а што је највећи тренд раста у РС. Број грла свиња се значајно смањило у 2013. години у поређењу са 2012., како товних грла тако и приплодних крмача, међутим у периоду од 2013. (70.379 грла, односно 9.545 приплодних крмача) године се бележи константан раст броја грла тако да се у 2015. одгајало 104.070 грла, односно 14.497 приплодних грла).

С друге стране, број грла оваца и коза је значајно мањи у односу на 2012. годину, али се стабилизовао на око 14.000 приплодних грла.

2.1.6.1.Говедарство

Говедарска производња је према резултатима пописа из 2012. године заснована на преко 3.500 ПГ, односно скоро 30% укупног броја ПГ у Шапцу има успостављену говедарску производњу.

Центри говедарске производње су регион Поцерине који је више оријентисан на млечно говедарство и Мачва у којој је доминантна производња товних грла. Села са највећим број грла говеда у одгоју су свакако Табановић, Липолист и Дреновац, а преко 1.000 грла се одгаја још у селима Горња Врањска, Добрић, Криваја, Маови и Петловача.

Говедарску производњу карактерише тренд повећања броја грла у одгоју, али и промена структуре ПГ која се баве говедарском производњом. Присутан је и значајан број великих фарми (807) са преко 10 грла у одгоју. Ове фарме представљају око 6% свих ПГ у Шапцу, односно око 3% укупног броја великих фарми у Србији. Постојећи број великих фарми указује на постојање интензивне и специјализоване говедарске производње на одређеном броју ПГ. У наредном периоду ова ПГ ће имати велику потребу за унапређењем производње и смањењем трошкова како би постала/остала економски конкурентна ПГ из ЕУ.

Говедарску производњу карактерише доминантно присуство домаћег шареног говечета у типу сименталца (91,65% укупног броја грла). У малој мери се у одгоју може наћи холштајн-фризијско грло (8,13%). На највећим фармама се домаћи сименталац постепено побољшава укрштањем са црвеним или црним холштајном. Просечна млечност по крави је 12-13 л млека/дан, мада постоје одгајивачи код којих грла постижу преко 30 л млека/дан и

која предају преко 2.000 л млека/дан. Производни резултати се константно побољшавају, мада постоји значајног простора за даље побољшање производних резултата. Они се могу побољшавати даљим унапређењем расног састава, квалитетнијом исхраном, унапређеном технологијом одгоја, модернизацијом процеса муже и бољом здравственом заштитом. ПГ у Шапцу поседују велики потенцијал за развојем говедарске производње који се огледа и у постојању смештајних капацитета који у овом тренутку нису искоришћени.

2.1.6.2. Свињарство

Свињарска производња у граду Шапцу има дугу традицију. У одгоју се налази око 105.000 регистрованих грла, односно око 14.500 приплодних крмача и супрасних назимица. Овоме броју се, међутим, мора додати одређени број необележених грла, чиме се број грла повећава.

По подацима пописа из 2012. године, преко 8.000 ПГ у Шапцу има свињарску производњу. Центри свињарске производње су села Прњавор, Змињак и Горња Врањска у којима се одгаја преко 6.000 грла. Значајна производња је заступљена и у селима Липолист, Мачвански и Поцерски Причиновић, Слеччевић и Штитар. У овим селима се одгаја преко 4.000 грла.

Мали је број општина у Србији које имају већи број грла у одгоју или већи број одгајивача свиња. Разлика у односу на друге свињарске центре је присуство великог броја мањих објеката и одгајивача. Значајан број ПГ (4.055) још увек има малу производњу намењену првенствено сопственим потребама, међутим у протеклом периоду је дошло до делимичне или потпуне специјализације код великог броја произвођача. Данас у Шапцу има преко 3.500 ПГ са објектима капацитета до 50 грла код којих се гаји 55.523 грла свиња. Највећи број ових одгајивача представљају ПГ са производњом 10-20 грла/турнус, док се као значајнији произвођачи подразумевају произвођачи са око 30 товљеника. Производња код ових газдинстава представља готово 2% целокупне производње свиња у Србији. Уз њих, присутан је и мали број (303 ПГ) великих

специјализованих произвођача са објектима капацитета преко 50 грла. Највећи произвођачи имају 200-500 товљеника/турнусу. У одгоју доминирају Јоркшир, Дурок, Пиетрен и различити Ландраси. Генетски потенцијали грла представљају један од проблема у производњи, као и нестандардизован тов који резултира слабијим квалитетом меса товљеника. Због тога се у наредном периоду мора првенствено радити на унапређењу технологије одгоја, генетског потенцијала, квалитетнијој исхрани и бољој ветеринарској заштити.

2.1.6.3.Овчарство и козарство

Шабац се не може сматрати центром овчарске или козарске производње у Србији, међутим у одгоју се налази значајан број регистрованих грла приплодних оваца и коза (13.944). Слободна процена је, међутим, да се у граду одгаја готово дупло већи број приплодних грла, обзиром да се процес обележавања грла код оваца и посебно коза још увек није завршио.

За разлику од других сектора у сточарству, овчарска и козарска производња је концентрисана у мањем броју села.

Највећи број грла се одгаја у ПГ која имају до 10 грла (2.425 ПГ) што указује на екстензивну производњу која је намењена сопственим потребама. Највећи број ових ПГ припада категорији мањих, старијих или мешовитих ПГ. Мали је број већих овчарских фарми (49) код којих се налази преко 50 одраслих грла у одгоју.

2.1.6.4.Пчеларство

Град Шабац је захваљујући повољном географском положају и пашним приликама веома погодна локација за развој пчеларства, а пчеларство у Шапцу доживљава интензиван развој у последњих неколико година. У прилог овој чињеници говори податак да се број регистрованих кошница од 2012. године (9.988 кошница) повећао за готово 5.000. У овом тренутку се у Шапцу налази 14.920 регистрованих кошница. По броју регистрованих кошница, град Шабац представља један од центара пчеларске производње у РС. Највећи број пчелара је са до 50 кошница, што представља 41,41% укупно регистрованих пчелара, а најмањи број је оних са преко 150 кошница, чине само 7,05% регистрованих пчелара. **(Табела 26).**

Табела 26. Број пчелара са регистрованим кошницама, њихова структура по броју кошница и процена о структури пчелара по броју кошница укључујући нерегистроване пчеларе и кошнице

Број кошница	Број пчелара са регистрованим кошницама	Удео у укупном броју регистрованих пчелара %	Процена о уделу пчелара, укључујући нерегистроване кошнице
До 10 кошница	23	10,13	26
До 50 кошница	94	41,41	24
До 100 кошница	69	30,39	35
До 150 кошница	25	11,01	11
Преко 150 кошница	16	7,05	4

Извор података: Ветеринарска станица, 2015

Општина се ослања на две реке Саву и Дрину, а равничарски део је испресецан низом канала. Дуж наведених водотокова и каналске мреже налази се богата рана медоносна паша попут врбе, дрена, леске, цанарике, јагорчевине, мртве коприве и др. Широм општине има воћњака, а посебно у Поцерини од Липолиста до општине Владимирци заступљени су засади шљиве, вишње и другог воћа. На овој паши пчеле се изврсно развијају и достижу потребну снагу за багремову пашу. У појединим годинама има и воћног меда који се може извртати пре багремове паше.

Просечни приноси зависе од године, али се у просеку бележи око 35 кг меда/кошници. Већи и специјализовани произвођачи остварују производњу од преко 60 кг меда/кошници. За повећање броја кошница на подручју града Шапца треба подстаћи садњу медоносног биља, вршити константну едукацију пчелара како почетника тако и напредних пчелара, успоставити сарадњу са пољопривредном школом, едуковати становништво о предности употребе меда у свакодневној исхрани, али истовремено радити и на организовању произвођача у правцу заједничког пласмана. Постојећи ниво производње од око 500 т/година пружа реалне основе за успостављање прерадног капацитета којим би се могао олакшати наступ пчелара на иностраним тржиштима и стварање додатне вредности производа.

2.1.7.Прехрамбена и прерађивачка индустрија

Пољопривреду и прехрамбену индустрију у протеклом периоду је симболизовао АИК Шабац који је у свом саставу поседовао комплетну примарну производњу и добар део прерађивачких капацитета. У саставу АИК-а су били кланица, млекара, хладњача, фабрика за производњу сточне хране, ветеринарске амбуланте, млинско-пекарска индустрија, мање задруге, семенарска производња, ланац малопродајних објеката и сл. Део ових капацитета је приватизован и данас представља значајне или водеће прерадне капацитете у својим секторима попут Шабачке млекаре, Еликсира, Протеинке и сл.

Међутим, распадом овог предузећа, које је имало заокружен хоризонтални и вертикални ланац производње, логистике и пласмана, стање у прехрамбеној индустрији, а посебно у ланцу снабдевања и вредности се значајно мења.

Највећи проблем у ланцу снабдевања и вредности свакако представља чињеница да постоји велики дисбаланс између потреба постојећих прерадних капацитета и постојеће пољопривредне производње у граду Шапцу. Ови дисбаланси су видљиви у готово свим секторима.

Најуређенији производни ланац постоји у производњи индустријског биља. Без обзира на културу, у свим случајевима је реч о уговореној производњи која је у мањој или већој мери подржана и организована од стране прерадних капацитета. Ови прерадни капацитети се, међутим, налазе ван града Шапца. У **табели 27** су приказани постојећи прерађивачки капацитети, као и капацитет прераде у једном дану.

Табела 27. Постојећи прерадни капацитети у граду Шапцу

Редни Број	Тип прераде	Капацитет
1.	Прерада млека и производња млечних Производа	270 т/дан
2.	Регистрована кланична места	95 грла крупне стоке и 700 грла ситне стоке/дан
3.	Силоси	10.700 вагона
4.	Млинови	690 т/дан
5.	Хладњаче	22.500 т/дан

Извор података: ДЗП, 2015

У свим осталим секторима постоје мањи или већи поремећаји у ланцу снабдевања, односно постоје значајни потенцијали за унапређењем.

Постојећи складишни капацитети за ратарску производњу се огледају у постојању силоса, укупних капацитета око 10.700 вагона. На територији града има и око 15 млинова. Тржишни вишкови, произведене пшенице, међутим, не задовољавају потребе града Шапца. Процена је да се око 50% произведене пшенице предаје, а да се остатак користи у домаћинству, услед чега постојећи млинови значајну количину пшенице купују по Срему.С друге стране, кукуруз у Шапцу не представља берзанску робу. Највећи део произведеног кукуруза остаје на домаћинству и користи се у исхрани стоке, односно нема га у значајнијим тржишним вишковима. У мањим количинама се он предаје на

складиштење и/или компензује кроз сточну храну.

Производња поврћа је намењена првенствено кванташким (Шабац, Београд и Нови Сад) и зеленим пијацама. У Шапцу нема организованог откупа повртарских производа, док се набавка сировине код локалних прерађивача врши уговореном производњом у Војводини. У повртарству нема складишних капацитета чак ни на највећим ПГ. Прерадних капацитета који би радили са робом нижег квалитета, такође, нема.

У Шапцу постоји неколико прерадних капацитета за воће. Реч је првенствено о минусним хладњачама, а процењени капацитети су око 22.500 т, од чега свакако највећи удео представља хладњача Еликсир д.о.о. која сама има капацитет око 11.000 т. Прерадни капацитети су извозно оријентисани. Најважније културе у откуп су малина, купина, јагода, вишња и шљива. Воћарска производња у Шапцу, иако значајна, не покрива ни приближно потребе постојећих прерадних капацитета који поједине културе откупљују по читавој Србији. Удео откупљеног воћа из Шапца код ових прерадних капацитета варира 5-30% у зависности од културе. С друге стране у Шапцу су присутни и откуљивачи из других крајева Србије.

У последње време долази и до подизања малих кућних хладњача са плусним хлађењем. Капацитета су 50-200 т и првенствено су намењени складиштењу јабуке и јагоде. Процењени капацитети су испод 2.000 т. (укупно 29 капацитета, 11.300 м³).

Узимајући у обзир број ПГ која се баве воћарском или повртарском производњом и обим производње, мора се констатовати да су складишни капацитети на ПГ готово симболични и не одговарају потребама постојеће производње. Недостатак складишних капацитета доводи до тога да се пласман воћа и поврћа намењеног пијацама врши у пуној сезони када су најниже откупне цене, а део производа и пропада.

Такође, значајан недостатак представља и недостатак прерадних капацитета који би прерађивали производе ниже класе.

У млекарској индустрији доминантни прерадни капацитет представља Шабачка млекара. Ова млекара припада категорији индустријских млекара и има, са капацитетом прераде од око 250 т млека/дан, један од највећих капацитета за прераду млека у РС. Ова млекара откупљује највећи део млека произведеног у Шапцу, међутим у потрази за великим произвођачима и квалитетним млеком у значајној мери врши набавку млека чак и из удаљенијих крајева Србије, а што указује на потребу за даљим развојем млечног говедарства у Шапцу.

Кланичну индустрију представља велика индустријска кланица у Шапцу и неколико мањих занатских кланица. Постојећи откуп од стране локалних кланичара ни приближно не одговара постојећем тову говеда и свиња, тако да се у откуп налази већи број кланица из других региона Србије. Ово је посебно изражено код производње свињског меса, где готово искључиве купце товљеника представљају кланице ван града Шапца.

Пракса прераде пољопривредних производа у оквиру домаћинстава постоји, али је знатно мање изражена у односу на друге крајеве Србије. Занемарљив је број произвођача сира и млечних производа. Традиција клања и обраде стоке у оквиру ПГ је напуштена. Све ово указује на чињеницу да је производња намењена тржишту и самим тим ланац снабдевања и вредности је неопходно унапредити у наредном периоду. Велики прерадни капацитети су извозно оријентисани, а доминантни извозни производи су смрзнуто

воће и млечни производи. Такође, у граду су присутне и стране инвестиције, које имају за циљ развој првенствено воћарске производње, и који су такође извозно оријентисани. Међутим, мора се нагласити да постојећи природни ресурси, традиција и знање пољопривредних произвођача, као и обим пољопривредне производње представљају готово неискоришћени потенцијал који се може искористити у даљем економском развоју града Шапца.

Табела 28. Листа млекара и кланица у граду Шапцу

Редни број	Назив	Тип прераде	Капацитет
1	Шабачка млекара	Производња млека и млечних производа	250 т/дан
2.	Миловановић	Произвоња млека и млечних производа	20 т/дан
3.	МКР Мачванка	Клање и прерада меса	10 грла говеда и 50 товних свиња/дан
4.	Синд	Клање и прерада меса	15 грла говеда и 100 товних свиња/дан
5.	Мачва	Клање и прерада меса	50 грла говеда и 500 товних свиња/дан
6.	Аца Милосављевић	Клање и прерада меса	20 грла говеда и 50 свиња/дан товних свиња/дан

Извор података: ДПЗ, 2015

У **табели 29**, приказана је листа силоса на територији града Шапца, највећи капацитет има ДПС Клас са 5000 вагона, док најмањи капацитет има 33 Агро Мачва Продукт са 200 вагона.

Табела 29. Листа постојећих силоса у граду Шапцу

Редни број	Назив	Капацитет
1.	ДПС Клас – силоси на Сави	5.000 вагона
2.	ФСХ Протеинка	2.500 вагона
3.	Млин Ружић	2.000 вагона
4.	33 Табекс 2002	1.000 вагона
5.	33 Агро Мачва Продукт	200 вагона

Извор података: ДПЗ, 2015

Табела 30 приказује постојеће хладњаче на територији града, највећи прерађивачки капацитет има Еликсир Фоод, Шабац са капацитетом од 11000т.

Табела 30. Хладњаче у граду Шапцу

Редни број	Назив	Капацитет
1.	Еликсир Фоод, Шабац	11.000 т
2.	АБД пром, Јевремовац	3.000 т
3.	Либертас, Шабац	2.500 т
4.	Липком, Липолист	2.500 т
5.	Луки Коммерце, Корман	1.800 т
6.	Фруит Интернационале, Змињак	1.000 т
7.	Југотраде, Липолист	600 т
8.	Евроцом, Јеленча	100 т
9.	Плусне хладњаче на ПП –до 100 т, укупни Капацитет	2.000 т

Извор података: ДЗП, 2015 и Попис пољопривреде, Књига 2

Обележја привредног развоја града Шапца су динамичност и позитиван друштвени производ. Позитивна кретања у привреди резултат су традиционално развијеног предузетништва са трговачким наслеђем, дуге традиције у индустријској производњи, великог броја успешно приватизованих предузећа, као и присуства страних инвеститора.

Доминантне индустријске гране у привредној активности су:

- хемијска индустрија
- фармацеутска индустрија
- металопрерађивачка индустрија
- машинска индустрија
- прехранбена индустрија
- грађевинарство и индустрија грађевинског материјала
- дрвопрерађивачка и тапетарска индустрија
- текстилна индустрија
- графичка индустрија.

Подршка локалне самоуправе представља снагу економског развоја Шапца (Канцеларија за локални економски развој, Регионални центар за развој малих и средњих предузећа, Градски услужни центар...). У оквиру градске управе функционише Географски информациони систем града Шапца који је намењен прикупљању, обради,

управљању, анализи, приказивању и одржавању просторно оријентисаних информација о граду.

Велику шансу за развој града представљају индустријске зоне.

СЕВЕРОЗАПАДНА ИНДУСТРИЈСКА ЗОНА

Северозападна радна зона обухвата простор од 921 ха, од чега је 600 ха власништво града. Неизграђено грађевинско земљиште у Северозападној радној зони предвиђено је за изградњу привредно – производних објеката и даје се у закуп на период од 99 година.

ИСТОЧНА ИНДУСТРИЈСКА ЗОНА

Источна индустријска зона налази се на 98. километру пловног пута реке Саве, на правцу магистралних путева М-19 и М-21. Поред комплекса зоне пролази савремена саобраћајница са четири траке, а индустријским колосеком дужине 3.000м зона је повезана у мрежу Железнице Србије. У кругу је седиште Царинарнице Шабац, а много се очекује од изградње међународне луке на Сави, која би имала значај и за суседне регионе.

2.1.8. Подршка пољопривредној производњи

2.1.8.1. Пољопривредно саветодавна и стручна служба Шабац

Правни претходник ПССС Шабац, Реонска станица за заштиту биља је основана 1954. године. Од тада је неколико пута променила организациону структуру, а садашњи статус привредног друштва са ограниченом одговорношћу чији је оснивач Влада РС има од 2009. године.

ПССС има укупно 14 запослених од којих 10 обавља саветодавне послове. Има саветодавно, стручно и одељење општих послова. У оквиру лабораторије послују: лабораторија за испитивање плодности земљишта, за испитивање квалитета семена, квалитета сточне хране и сировог млека. Лабораторија је у процесу акредитације.

ПССС обавља поверене послове на унапређењу пољопривредне производње на подручју града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева на основу Уредбе Владе РС. У оквиру саветодавних послова ради се на:

- подизању општег нивоа знања код пољопривредних произвођача у примени савремене технологије гајења биљака и животиња, менаџменту производње, стандарда и регулатива ЕУ, на одабраним и другим заинтересованим ПП.
- информисању пољопривредних произвођача о мерама аграрне политике и помоћ пољопривредним произвођачима у остваривању различитих права.
- помоћи у формирању и раду удружења, асоцијација и друштвених група на селу.
- прикупљању параметара и раду на унапређењу развоја села и сеоског туризма.
- информисању пољопривредних произвођача о одрживој пољопривредној производњи и очувању животне средине.
- прикупљању података за Систем тржишних информација у пољопривреди Србије (СТИПС).
- праћењу и извештавању о сезонским пољопривредним радовима.
- прогнозно-извештајним радовима.

У оквиру стручних и лабораторијских послова ради се на:

- испитивању плодности земљишта,
- контроли производње и здравственим прегледима семена и садног материјала,
- спровођењу Главног одгајивачког програма у сточарству као регионална одгајивачка организација,
- посткарантинском надзору над објектима под биљем,
- здравственом прегледу пошљака биља које се извозе или реекспортују из РС,
- индивидуалном и саветодавном раду.

2.1.8.2. Ветеринарска станица „Шабац“ а.д.

Ветеринарска станица „Шабац“ основана је 1947. године у Шапцу. Од 1952. године ова организација, под називом „Сточарско-ветеринарска станица Шабац“, ветеринарском делатношћу покрива територију мачванског округа. Поред куративе, од 1993. године, као Јавна служба, обавља и превентивне мере из области здравствене заштите животиња, поверене од стране државе. У септембру 2009. године Ветеринарска станица „Шабац“ је приватизована и организована као акционарско друштво под називом Ветеринарска станица „Шабац“ а.д. Данас, Ветеринарска станица „Шабац“ а.д., као лидер на тржишту ветеринарских услуга у округу, представља уједно и највећу станицу у Србији. Ветеринарску делатност и превентивне мере здравствене заштите животиња, запослени станице „Шабац“ обављају у 52 насељена места. На подручју општине Шабац, у саставу ове станице функционише 18 ветеринарских амбуланти, ветеринарска апотека, дисконт сточне хране, као и служба за послове дезинфекције, дезинсекције и дератизације. Колектив Ветеринарске станице „Шабац“ а.д. броји 60 радника, међу којима је 29 доктора ветеринарске медицине, 20 ветеринарских техничара и 11 запослених у административном сектору.

2.1.8.3. Основна одгајивачка организација Мат 2012 д.о.о. Шабац

Основна одгајивачка организација Мат 2012 д.о.о. Шабац бави се матичном

евиденцијом у сточарству. Ради вођење матичне евиденције за говеда, овце, козе и свиње. Покрива подручје Мачванског округа. Поседује потребну опрему за ефикасно вођење ових послова и ради у складу са главним одгајивачким програмом на нивоу РС. Има два запослена радника са одговарајућом стручном спремом (дип.инж. пољ. за сточарство и струковни инж. сточарства).

2.1.8.4.Висока школа струковних студија Шабац

Висока школа струковних студија основана је 05.10.1960. године под називом Виша пољопривредна школа. Отварањем Школе формирана су два одсека: ратарски и сточарски, али су током времена формирана нова усмерења. Школа је од 2007. године акредитована по Болоњској декларацији, и тиме са двогодишњих прешла на трогодишње студије. Своје наставне планове и програме прилагодила је модерним европским процесима високог образовања. Данас се у програму студија налазе основне струковне студије са седам програма и специјалистичке студије са два студијска програма. Школа располаже простором укупне површине око 2.000 м². У школи се налази добро опремљен амфитеатар, више сала за предавање, добро опремљене лабораторије и наставничке канцеларије. У настави су ангажована 22 наставника, од којих је 21 доктор наука и један магистар. До сада је диплому Високе пољопривредне школе стекло преко 4.000 студената. Данас Школа захваљујући широком спектру студијских програма, квалитетним наставним плановима и програмима, добро опремљеном простору и квалитетном наставном кадру спада у ред најбољих високошколских установа

2.1.8.5.Средња пољопривредна школа са домом ученика - Шабац

Средња пољопривредна школа у Шапцу има низ образовних програма (пољопривредни и ветеринарски техничари, техничар хортикултуре, прехранбени техничар, прерађивач млека, месар, пекар и зоотехничар). Годишње уписује око 180 ученика. Има оделење за децу ометену у развоју. Као подршка школовању деце, у оквиру школе се налазе Дом ученика, огледно добро, млекара, пекара, амбуланта, стакленик и пластеник и сл.

2.1.8.6.Задруге и удружења

У Шапцу је у протеклом периоду пословало око 20 земљорадничких задруга које су имале великог утицаја на пољопривредну производњу и представљале су значајну подршку пољопривредним произвођачима у том периоду. Данас је, међутим, активно свега око седам задруга. У највећем броју случајева је реч о тзв. „породичним“ задругама. Доминантна активност је откуп пољопривредних производа и трговина. Задруге имају мали број задругара (у највећем броју случајева чланови породице и запослени) и коопераната.

У граду је регистровано и девет пољопривредних удружења, од чега је пет пчеларских удружења. Постојећа удружења окупљају од 10 до 220 чланова. Активности удружења се најчешће огледају у покретању/иницирању појединих активности и едукацијама. Немају

запослених, нити сопствених финансијских средстава за планиране активности. (Табеле 31,32).

Обзиром на постојећу производну структуру, у наредном периоду је неопходно радити на јачању постојећих али и на формирању нових удружења. Такође, постојећа производна структура указује и на нужност формирања нових земљорадничких задруга које би окупљале већи број задругара и пословале на истинским принципима задругарства.

Табела 31. Активна пољопривредна удружења у граду Шапцу

Редни Број	Удружење	Чланова
1.	Удружење произвођача млека Мачванског Округа	80
2.	Друштво пчелара – Шабац	208
3.	Удружење произвођача меда - Прњавор	35- 40
4.	Удружење произвођача меда - Цер	50-60
5.	Друштво пчеларских фармера	12
6.	Монашко-свештеничко удружење, Шабачки Огранак	22
7.	Удружење одгајивача товних свиња Шабац	70
8.	Удружење произвођача воћа - Воћни центар	15
9.	Шабачко удружење одгајивача говеда	50

Извор података: Састанак са представницима удружења, 29.12.2015.

Табела 32. Активне земљорадничке задруге у граду Шапцу

Редни Број	Задруге	Најважнија активност
1.	Агромачва продукт	Сопствена производња и откуп
2.	Синошевић	Трговина
3.	Варна	Трговина
4.	Змињак	Производња и трговина
5.	Табекс 2002	Уговорена производња

Извор података:ДПЗ, 2015

2.2.SWOT

SWOT анализа представља аналитичку методу којом се дефинишу фактори који имају највећи утицај на стање једне општине. Обавља се кроз матрицу коју чине 4 елемента:

S – *Strengths* (снаге),

W – *Weaknesses* (слабости),

O – *Opportunities* (шансе и могућности),

T – *Threats* (опасност и претње).

Почетна слова ових елемената (на енглеском језику) дају назив ове методе-**SWOT**. Снаге представљају позитивне, а слабости негативне унутрашње факторе. Шансе представљају позитивне, а претње негативне спољашње факторе.

SWOT анализа служи за разумевање тренутног положаја општине и дефинисања стратегије коју треба применити да би се остварили стратешки циљеви.

Циљ SWOT анализе је да се дефинишу сопствене снаге, коригују слабости и изврши сагледавање претњи како би се умањило њихово негативно дејство, и коначно да се препознају и искористе могућности које се могу указати.

СНАГЕ (Strenghts)	СЛАБОСТИ (Weaknesses)
• Дobar географски положај (близина границе, транзитно подручје између Централне Србије, Војводине и БиХ) • Присутност свих природних предуслова за развој пољопривреде (квалитетно пољопривредно земљиште, велики водни токови, повољни климатски услови, итд.) • Јасна подељеност на три пољопривредна региона (Почерина, Мачва и Посавина) и већи број микрорегиона чиме се омогућава регионализација производње • Добра институционална подршка (Дирекција за пољопривреду, ПССС, матична служба, ветеринарска станица итд.) • Значајна средства из локалног буџета се издвајају • за развој пољопривреде • Постојање средње пољопривредне школе и високе школе струковних студија • Постојање великих ПП са специјализованом производњом • Развијена производња производа са највећом тржишном вредношћу – повртарство, јагода, воћарство, сточарство • Постојање великих прерадних и складишних капацитета • Постојање извозних програма • Присутне су инвестиције у пољопривреду и прехранбеној индустрији	• Неодовољна инфраструктурна и комунална опремљеност руралног подручја • Мали и уситњени земљишни поседи • Истрошен земљишни потенцијал код одређеног броја ПП • Низак степен интензивности производње код највећег броја ПП - ниски приноси, лош квалитет • Велики број произвођача нема знања и заснива производњу на традицији • Мешовита производња на највећем броју газдинстава – мали тржишни вишкови • Произвођачи нису организовани – не постоје или су слаба пољопривредна удружења и задруге • Непостојање складишних капацитета у воћарству и повртарству код ПП, укључујући опрему за класирање и паковање • Нерегулисан пласман највећег броја производа • Неуређен ланац снабдевања и вредности – прерадни капацитети не узимају сировину од локалних произвођача • Део објеката и капацитета није у функцији • Недостатак радне снаге за интензивну пољопривредну производњу

МОГУЋНОСТИ (Opportunities)	ПРЕТЊЕ (Threats)
• Комасација • Спољне инвестиције у пољопривредну производњу и прехранбену индустрију • Стандардизација у пољопривредној производњи • Израженији регионални приступ у развоју производње (Богатић, Срем...) • Боље коришћење пограничног положаја • Пољопривредна политика која подстиче специјализацију производње • Максимално коришћење средстава из ИПАРД аи и других предприступних фондова • Донаторски пројекти • Боље коришћење доступних финансијских средстава – разна Министарства • Попуњавање и стављање у функцију празних објаката • Нови модели сарадње произвођача и прехранбене индустрије • Извозно оријентисани програми • Отварање прерадних капацитета који недостају, а • компатибилни су са постојећим тржишним вишковима	• Напуштање пољопривредног земљишта и пољопривредне производње • Јака конкуренција (регионална и међународна) посебно у области повртарства • Неконкурентна производња изазвана малим субвенцијама у односу на ЕУ државе • Ценовне варијације • Непостојање пољопривредне политике усточарству • Климатске промене – суше, поплаве, непогоде • ПГ нису спремна за заједнички рад и сарадњу • Највећа ПГ су произвођачи у зрелим годинама • Недостатак радне снаге • Пољопривредна производња Шапца је сировинска основа за прерадне капацитете у другим крајевима где се остварује додатна вредност • Менталитет • Уништавање животне средине изазвано интензивирањем производње • Престанак рада великих прерадних капацитета у • Шапцу

2.3. План развоја

План је производ процеса планирања. Приликом израде плана постоје одређени захтеви који се морају испунити.

План развоја агрокомплекса у граду Шапцу је захтевао детаљну анализу стварног стања и свега што на њега може утицати у будућем периоду. План се саставља од стране надлежних лица, а њега касније усваја Општина која након тога ради на спровођењу задатака изнетих у плану. План се односи на територију града Шапца и то на агрокомплекс у целини, као и на привредна друштва и сељачка газдинства.

За развој индустрије и пољопривреде потребно је обезбедити довољна новчана средства, што је могуће постићи довођењем инвеститора или финансирањем од стране градског буџета. Код већ постојећих предузећа потребно је ојачати тржишну позицију и то повећањем асортимана и маркетиншком акцијом. Чланове газдинства потребно је информисати о постојећим институцијама које би могле бити од помоћи и утицати на побољшање производње.

Средства за производњу могу се обезбедити или бар делимично побољшати њихова ефикасност уз субвенције.

Реализацијом плана очекује се побољшање стања постојећих предузећа, отварање нових предузећа, запошљавање радника чиме ће се смањити незапосленост и потреба младог становништва да одлази, очекује се повећање производње, а самим тим и животног стандарда.

2.3.1. Стратешки циљеви

Користећи своје основне компаративне предности – квалитетно пољопривредно земљиште, огроман водни потенцијал који се може искористити за наводњавање, добар географски положај и комуникациону повезаност, град Шабац ће настојати да унапреди пољопривреду и прехранбену индустрију, као и квалитет живота у руралним подручјима кроз даље осавремењавање пољопривредне производње базиране на принципима одрживости, уз развој производа високе тржишне вредности и квалитета, а који имају сигуран и регулисан пласман. Развој пољопривреде и руралних средина се у наредном периоду базира на четири стратешка циља, приоритетне осе:

1. Подизање конкурентности пољопривредне производње
2. Развијен ефикасан систем подршке пољопривредним произвођачима
3. Развој руралних подручја
4. Одрживо управљање природним ресурсима и заштита животне средине

2.3.1.1. Приоритет 1. – Подизање конкурентности пољопривредне производње

Основни циљ и најважнији приоритет Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја је унапређење пољопривредне производње и постојање развијене прехранбене индустрије. Да би се овај циљ испунио неопходно је предузети низ активности које би довеле до специјализације пољопривредне производње и јачања производних ланаца, а самим тим и постојања конкурентне пољопривредне производње и прехранбене индустрије у граду Шапцу.

У процесу специјализације пољопривредне производње се мора радити на подизању нивоа и квалитета пољопривредне производње. За разлику од највећег броја ЛС у РС, град Шабац одликује разноврсна и развијена пољопривредна производња у неколико подсектора. Сточарску производњу, у којој је Шабац један од центара РС, даље треба развијати кроз унапређење расног састава, побољшан систем одгоја и исхране и повећање сточног фонда. Нужни предуслов за даљи развој сточарства представља развој ратарске производње, односно производње сточне хране како би сточарска производња могла бити економична и конкурентна не само у односу на друге крајеве Србије, већ и на конкуренцију из ЕУ. Међутим, уз сточарску производњу, у Шапцу је развијена воћарска и повртарска производња. Упркос значајних производних резултата и постојања извозних програма, посебно у воћарској производњи, постоји низ слабости, али и могућности које се пружају даљим развојем воћарске и повртарске производње. Сви ови подсектори припадају категорији високо профитабилних и дефинисани су у РС као стратешки подсектори у пољопривреди.

Основ развоја пољопривредне производње представљају ПГ. Одређени број ПГ се специјализовао и постиже рекордне резултате и приносе. Међутим, највећем броју ПГ је потребна снажна подршка у наредном периоду како би опстао на тржишту. Подршка у процесу укрупњавања земљишних поседа је неопходна. Уз то, конкурентност је потребно подстицати кроз економичнију производњу, подизање нових објеката или реконструкцију и проширење постојећих, и набавку опреме и механизације. Важан аспект повећања прихода ПГ, посебно оних оријентисаних на воћарску и повртарску производњу представљају складишни/расхладни капацитети. Подизањем складишних капацитета би се омогућила продужена сезоност и пласман производа у деловима сезоне када се могу остваривати веће тржишне цене. Код ПГ која пласирају воће или поврће хладњачама се на овај начин обезбеђује хладни ланац и обезбеђење већег удела производа више класе. У појединим регионима ови складишни капацитети могу служити и као откупна места.

Међутим, да би се остварили високи и стабилни приноси, и смањено ризик од климатских непогода, неопходно је снажно подстицати иницијативе за наводњавањем земљишних површина и подстицати производњу у заштићеном простору. У том делу град Шабац мора развити програме којима би се на ширем простору обезбедила заштита од елементарних непогода.

Један од најважнијих параметара успешне пољопривредне производње представља успешан и регулисан пласман производа. У Шапцу постоје кванташка и сточна пијаца, међутим постојећи ланац је неопходно значајно унапредити/обогатити/проширити новим откупним местима, али и организацијама које би се бавиле откупом и пласманом пољопривредних производа, посебно оних који се у овом тренутку пласирају преко кванташких и зелених пијаца. Дистрибутивно-логистички центар, велетржница, као и брза пољопривредних производа би у значајној мери омогућиле произвођачима лакши пласман производа по вишим ценама, уз стварање сигурности приликом пласмана производа. Олакшан пласман производа се може обезбедити и отварањем нових прерадних капацитета, посебно оних са програмима који су компатибилни са постојећом пољопривредном производњом и постојећим прерадним капацитетима. У граду нпр. нема прерадних капацитета који могу откупљивати и прерађивати производе нижег квалитета. Нема капацитета за топлу прераду, прашкасте индустрије, индустрије алкохолних и безалкохолних пића итд. Ови капацитети би сем стварања додатне вредности, повећања запослености омогућавали и значајно повећање откупа пољопривредних производа који у овом тренутку немају регулисан пласман.

Упркос постојању седам земљорадничких задруга и девет пољопривредних удружења може се констатовати да ПГ нису организована. У условима све јаче конкуренције из ЕУ и других крајева РС, удруживање постаје један од најважнијих циљева развоја. Потребне за удруживањем се огледају у свим деловима производног и вредносног ланца. Удруживање је потребно ради лакшег преноса знања и технологија, боље информисаности, економичније производње кроз заједничке набавке инпута, механизације, опреме и заједнички пласман производа. Препоручени вид удруживања је формирање нових, модерних, земљорадничких задруга које би пословале на принципима истинског задругарства.

Приликом планирања се мора узети у обзир постојање три подрегиона у граду Шапцу, и у том контексту уложити значајан труд и напор како би се извршила регионализација производње.

Међутим, постојећи подрегиони чине целине са сличним регионима у суседним општинама. Сточарство у Мачви се не може одвојено посматрати од сточарства у Богатићу, као што се ни воћарска производња у Поцерини не може одвојено посматрати од воћарства у Коцељеви, Осечини и другим суседним општинама. Регионални програми који би повезивали примарну производњу могу имати вишеструке позитивне ефекте по ПГ и пољопривредну производњу у целини.

2.3.1.2. Приоритет 2. – Развијен ефикасан систем подршке пољопривредним произвођачима

ПГ се мора обезбедити несметано пословање, односно створити ефикасан систем логистичке подршке. Шабац поседује све предуслове за успостављање оваквог система. Шабац је регионални центар у коме послују ДЗП, ПССС, ветеринарске станице и амбуланте, матичне службе у сточарству, висока школа струковних студија, средња пољопривредна школа и др. Све ове организације већ сада имају значајну улогу у подршци ПГ. Међутим, свака од наведених организација има предиспозиције за већом и квалитетнијом подршком, као и пружањем нових видова подршке ПГ.

Због тога се у наредном периоду треба посветити пажња како би наведене организације могле да формирају нове видове подршке и обезбеде квалитетнији рад, али и да обезбеде ефикасан трансфер знања, иновација и информација. Веома важну улогу у овој треба да имају едукативни и истраживачки програми којима би се омогућио лакши трансфер знања ПГ.

Предуслов за квалитетнију подршку ПГ и ефикаснији рад стручних служби представља добар преглед производње и производних ресурса. Свака од стручних служби располаже одређеним подацима, међутим у циљу квалитетнијег планирања, подршке ПГ, веће и квалитетније производње, али и привлачења инвестиција неопходно је да у сваком тренутку постоји ажурирана и доступна база података о пољопривредној производњи у граду Шапцу. Ова база података мора да садржи релевантне и ажуриране податке о расположивом коришћеном земљишту, квалитету земљишта, сетвеној структури, површинама под сталним засадима (по најважнијим културама), наводњаваним површинама, броју и површини пластеника/стакленика, броју грла стоке, просечној структури ПГ али и просечним и најбољим производним резултатима по најважнијим пољопривредним културама. Постојеће податке је пожељно груписати по микрорегионима града Шапца (Поцерна, Посавина и Мачва) у циљу поспешивања регионализације производње. За

формирање ове базе података је неопходно дефинисати методологију узорковања на основу које би се могла добити релевантна база података. На основу ових података могуће је формирати и билансе, а самим тим и подстаћи долазак откупљивача, прерађивача, потенцијалних инвеститора и сл.

Други важан предуслов постојања стабилног пословног окружења за ПГ је постојање развијене и конкурентне прехранбене индустрије која би представљала тржиште за пољопривредне производе из Шапца. У том циљу је потребно подржавати све програме који имају за циљ отварање нових прерадних капацитета, и производне програме и потенцијалне инвестиције у прехранбену индустрију. При томе се морају узети у обзир и нове форме пословања које подразумевају између осталог и јавно-приватно партнерство.

Постојећим прерадним капацитетима је пак потребно пружити подршку у делу у коме ЛС могу подржати рад приватног сектора. У највећој мери то могу бити подршке наступима на сајмовима, изложбама и манифестацијама, али и промотивни програми којима би се афирмисали прерађивачи из Шапца. У мери у којој је то могуће, град ће свакако подржавати иновативне програме ових прерадних капацитета, посебно уколико они имају извозни карактерили значајније подижу запосленост у граду Шапцу

2.3.1.3. Приоритет 3. – Развој руралних подручја

На територији града Шапца се налазе чак 52 насељена места. Међутим, у Шапцу је присутан и тренд напуштања сеоских средина и миграције, посебно младих, у градске центре. Подаци са Пописа становништва, домаћинстава и станова из 2011. године указују да је у руралним подручјима број становника смањен за готово 8%. Са изузетком неколико, највећих, сеоских средина у свим осталим насељима се бележи пад броја становника.

У претходном периоду је урађен велики број програма и пројеката који су имали за циљ да унапреде квалитет живота у руралним подручјима града Шапца, међутим подаци са Пописа из 2011. године указују да је у наредном периоду потребно уложити још већи напор у процесу

урбанизације и подизања квалитета живота у сеоским срединама, како би се зауставили постојећи, још увек благи, миграциони трендови.

Сви циљеви, програми и пројекти из овог приоритета самим тим имају јасан циљ, а то је стварање услова за бољи живот у сеоским срединама и останак младих на селу. Ово се може постићи једино равномернијим и уједначенијим развојем насељених места.

Свакако да је најважнији предуслов који је потребно испунити убрзани инфраструктурни развој. У овом делу је неопходно радити на унапређењу комуналне инфраструктуре кроз асфалтирање и редовно одржавање локалних путева, изградњу или одржавање атарских путева, изградњу и одржавање водовodne и канализационе мреже, квалитетније снабдевање електричном енергијом, успостављање и одржавање јавне расвете, редовно чишћење и одношење смећа, одржавање каналске мреже, путних канала и насипа.

У развоју руралних средина се мора водити рачуна и о унапређењу комуналног реда, а који се огледа у уређењу центара села, успостављању служби јавног зеленила, уклањању дивљих депонија, уређењу гробља, унапређењу рада и/или успостављању пијаца и продајних места итд. Веома важан сегмент унапређења комуналног реда представља и бољи транспорт ка градској средини који ће, генерално посматрано, омогућити бољу повезаност насеља са градском средином.

За квалитетан живот је неопходан функционалан и ефикасан систем услуга у сеоским срединама. Свакако да се највећа пажња мора посветити домовима културе, школама и домовима здравља. Међутим, потребно је радити и на изградњи нових и одржавању постојећих спортских објеката и одржавању просторија или објеката месних заједница. У одређеном броју сеоских средина се налазе напуштени објекти код којих је потребно решити имовинско-правне односе како би се могли адаптирати и ставити у функцију.

Мора се напоменути да се део надлежности битних за развој сеоских средине не налази у ингеренцији града, међутим добром комуникацијом, сарадњом и координацијом са надлежним републичким органима могуће је имплементирати најважније програме и пројекте из републичке надлежности.

Постојеће економске активности у сеоским срединама су готово искључиво везане за пољопривредну производњу. Постојећу пољопривредну производњу је потребно у одређеној мери диверзификовати кроз подржавање малих, али економски исплативих, производњи или развој прерадних капацитета за традиционалне производе у оквиру домаћинства.

У наредном периоду се, међутим, мора радити и на диверзификацији економских активности у сеоским срединама. У овом делу се посебна пажња посвећује сектору услуга, а у оквиру њега развоју сеоског/руралног туризма. Постојећа понуда како смештајних капацитета тако и садржаја је симболична, и она се значајно може унапредити и повећати у наредном периоду. Један од модела је и обнављање и развој традиционалних делатности и заната, а што може бити посебно интересантно за упосленост женског становништва у овим подручјима.

Постојеће активности нису развијене или препознате чак ни у граду Шапцу. Услед тога је потребно радити на промоцији и брендирању производа и активности, који се јављају у оквиру овог општег циља.

Веома важан сегмент у подизању капацитета је успостављање регионалне и међународне сарадње у циљу размене знања, идеја и искустава.

Квалитетан живот на селу не представљају само путеви или запосленост већ и културни и друштвени садржаји који се у њима одвијају. Због тога се мора значајније радити на очувању и унапређењу културно-историјског наслеђа овог региона. Међутим, потребни су и културни садржаји и манифестације које би имале за циљ да помогну пољопривредним произвођачима (дани бербе) или омогуће друштвене активности ван производне сезоне (разна такмичења, вашари, сеоске славе и сл).

2.3.1.4. Приоритет 4. Одрживо управљање природним ресурсима и заштита животне средине

Пољопривреда је глобално посматрано један од највећих загађивача животне средине. На подручју града Шапца су услед интензивне и неконтролисане производње, као и одгоја у монокултури створене претпоставке угрожености животне средине. Приметна је израженија киселост земљишта на појединим локацијама, а одређених биљних и животињски врста, посебно птица, више нема на територији града.

У наредном периоду се развој пољопривреде мора заснивати на принципима одрживости и заштите животне средине уз максималну бригу о најважнијим природним ресурсима у пољопривредној производњи, земљишту и води.

Основни циљеви у наредном периоду су одржавање квалитета земљишта кроз сталну контролу и мониторинг. На локацијама где је установљено оштећење, односно дефицит у појединим елементима неопходно је радити на подизању квалитета земљишта. Уз то, по постојећим подацима се значајне површине воде као напуштене. Ове земљишне површине се морају привести култури и поново ставити у производну функцију.

Старање о водним ресурсима подразумева првенствено одржавање насипа и чишћење и одржавање каналске мреже. Међутим, у наредном периоду се мора радити на програмима наводњавања, али и испитивања квалитета и ресурса геотермалних вода.

Прехрамбна индустрија се и даље развија, уз присуство значајних домаћих и страних инвестиција и постојање бројних извозних програма који значајно доприносе економском развоју на само града Шапца већ и РС у целини.

Целокупни развој доприноси високом степену запослености у овом сектору као и постојању економски стабилних и задовољних пољопривредних газдинстава која живе у уређеним селима, добро повезаним са градским центром. урбанизације и подизања квалитета живота у сеоским срединама, како би се зауставили постојећи, још увек благи, миграциони трендови.

Сви циљеви, програми и пројекти из овог приоритета самим тим имају јасан циљ, а то је стварање услова за бољи живот у сеоским срединама и останака младих на селу. Ово се може постићи једино равномернијим и уједначенијим развојем насељених места.

Свакако да је најважнији предуслов који је потребно испунити убрзани инфраструктурни развој. У овом делу је неопходно радити на унапређењу комуналне инфраструктуре кроз асфалтирање и редовно одржавање локалних путева, изградњу или одржавање атарских путева, изградњу и одржавање водоводне и канализационе мреже, квалитетније снабдевање електричном енергијом, успостављање и одржавање јавне расвете, редовно чишћење и одношење смећа, одржавање каналске мреже, путних канала и насипа.

За квалитетан живот је неопходан функционалан и ефикасан систем услуга у сеоским срединама. Свакако да

се највећа пажња мора посветити домовима културе, школама и домовима здравља. Међутим, потребно је радити и на изградњи нових и одржавању постојећих спортских објеката и одржавању просторија или објеката месних заједница. У одређеном броју сеоских средина се налазе напуштени објекти код којих је потребно решити имовинско-правне односе како би се могли адаптирати и ставити у функцију.

Мора се напоменути да се део надлежности битних за развој сеоских средина не налази у ингеренцији града, међутим добром комуникацијом, сарадњом и координацијом са надлежним републичким органима могуће је имплементирати најважније програме и пројекте из републичке надлежности.

Постојеће економске активности у сеоским срединама су готово искључиво везане за пољопривредну производњу. Постојећу пољопривредну производњу је потребно у одређеној мери диверзификовати кроз подржавање малих, али економски исплативих, производњи или развој прерадних капацитета за традиционалне производе у оквиру домаћинства.

У наредном периоду се, међутим, мора радити и на диверзификацији економских активности у сеоским срединама. У овом делу се посебна пажња посвећује сектору услуга, а у оквиру њега развоју сеоског/руралног туризма. Постојећа понуда како смештајних капацитета тако и садржаја је симболична, и она се значајно може унапредити и повећати у наредном периоду. Један од модела је и обнављање и развој традиционалних делатности и заната, а што може бити посебно интересантно за уписаност женског становништва у овим подручјима.

Постојеће активности нису развијене или препознате чак ни у граду Шапцу. Услед тога је потребно радити на промоцији и брендирању производа и активности, који се јављају у оквиру овог општег циља. Веома важан сегмент у подизању капацитета је успостављање регионалне и међународне сарадње у циљу размене знања, идеја и искустава. Квалитетан живот на селу не представљају само путеви или запосленост већ и културни и друштвени садржаји који се у њима одвијају. Због тога се мора значајније радити на очувању и унапређењу културно-историјског наслеђа овог региона. Међутим, потребни су и културни садржаји и манифестације које би имале за циљ да помогну пољопривредним произвођачима (дани бербе) или омогуће друштвене активности ван производне сезоне.

3. Буџетски оквири за имплементацију плана

План развоја пољопривреде и руралних подручја града Шапца има неколико потенцијалних извора финансирања, од којих су до сада доминантна била подстицајна средства МПЗЖС и буџет града Шапца. У наредном периоду се мора започети са коришћењем средстава из доступних фондова ЕУ и извршити припрема кроз одабир/идентификацију најквалитетнијих пројеката за фондове ЕУ који ће бити доступни у наредним годинама.

Наважнији вид државне подршке пољопривредној производњи је из националног аграрног буџета. За сваку буџетску годину одређује се обим средстава, врсте и максимални износи подстицаја за директна плаћања, подстицаји за мере руралног развоја и посебни подстицаји. Право на подстицаје имају ПГ и породична ПГ која су уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, јединице ЛС, као и друга лица и организације.

Све мере су систематизоване на три стуба подршке: мере тржишно–ценовне подршке и директне подршке производњи,

структурне мере и мере руралног развоја, и подршка општим мерама и услугама у пољопривреди. Највеће учешће у структури имају мере из првог стуба подршке: директна плаћања произвођачима по производњи (ценовна подршка), плаћања по хектару и грлу стоке, субвенционисање инпута (укључујући регресе, субвенционисање каматних стопа, премија осигурања и др.) и извозни подстицаји.

Мере подршке руралном развоју су укључивале средства намењена подстицајима за инвестиције на ПП, односно за унапређење конкурентности и подршку руралној економији.

Постојећа структура буџета према стубовима подршке је неравномерна са доминантним и растућим учешћем мера подршке из првог стуба, односно највећи удео представљају бесповратне субвенције, премије и регреси.

Постојећи подаци указују да је највећи обим додатних средства за даљи развој пољопривреде града Шапца могуће пронаћи у већем и ефикаснијем коришћењу средстава из првог стуба подршке кроз повећање броја хектара и грла у систему директних плаћања и самог износа директних плаћања. Међутим, велики потенцијал се такође јавља у већем коришћењу средстава другог стуба обзиром да се развојним документима Србије предвиђа значајно повећање буџета за ову компоненту, а чиме би се могао финансирати део програма и пројеката из ове стратегије. Значајан финансијски потенцијал се налази и у трећем стубу подршке. Постојеће организације и институције укључене у развој пољопривреде града Шапца и Мачванског округа би кроз квалитетне програме и услуге и даљи развој сарадње значајно могле да повећају прилив средстава из овог стуба подршке. Процена је да се правилним стратешким планирањем, оптималном подршком пољопривредним произвођачима, координацијом активности, сарадњом различитих актера на локалу и идентификацијом добрих пројеката може удвостручити износ средстава из националног буџета који ће добијати корисници и пољопривредници из града Шапца.

3.1. Средства Европске уније

ИПА програм подразумева бесповратну финансијску помоћ ЕУ у виду финансијске и техничке подршке за даљи развој реформи у току процеса проширења државама кандидатима и потенцијалним кандидатима за чланство. Области политика у оквиру ИПА II 2014 – 2020 инструмента су:

Реформе које воде припремама да државе у процесу приступања преузму обавезе и права које произилазе из чланства у ЕУ, које су повезане са развојем институција и јачањем капацитета;

- Социо-економски и регионални развој;
- Запошљавање, социјална политика, образовање, промоција родне равноправности и развој људских ресурса;
- Пољопривреда и рурални развој;
- Регионална и територијална сарадња.

У складу са Стратешким документом Србије за програмирање ИПА II помоћи за период 2014 – 2020 финансијска помоћ ЕУ ће бити усмерена на одређен број секторских политика које имају највећи утицај на процес приступања Србије ЕУ. Такође, помоћ у оквиру ИПА II ће бити коришћена и за непредвиђене, али приоритетне области, од значаја за процес преговора са ЕУ. ИПА II ће наставити да финансира учешће Србије у ЕУ програмима и фондовима, у складу са приоритетима који су утврђени на националном нивоу.

Пољопривреда и рурални развој имају своју компоненту коришћења, међутим потенцијално важна средства ИПА фондова за развој пољопривреде и руралних подручја се налазе, са изузетком компоненте 1, у свим осталим областима. До сада су ЛС углавном били познати програми прекограничне сарадње. У наредном периоду се програми прекограничне сарадње настављају, а велики значај ће имати регионални пројекти, пројекти развоја људских капацитета, социо-економског развоја, запошљавања, заштите животне средине и сл. Стратегијом пољопривреде и руралног развоја града Шапца је дефинисан одређени број општих циљева, али и конкретних програма и пројеката који би извор финансирања требали да имају у ИПА фондовима.

ИПАРД фонд као посебна компонента ИПА за рурални развој, обезбеђује средства намењена подршци за девет различитих мера кроз три приоритетне осе:

1. Унапређење тржишне ефикасности, конкурентности и увођење стандарда ЕУ;
2. Припремне активности за примену агроколошких мера и ЛЕАДЕР приступа;
3. Развој руралне економије и диверсификација економских активности на селу.

ИПАРД II је инструмент за предприступну помоћ у области руралног развоја за програмски период 2014-2020. године који се односи на достизање европских стандарда и подизање конкурентности. Србија је добијањем статуса кандидата стекла услов да конкурише за средства из ових фондова од половине 2015. године и у периоду до краја 2020. године може искористити 175 милиона евра. У **табелама 32 и 33** приказан је распоред средстава по мерама за временски период 2015- 2020. године.

Табела 33. Анализа буџета према појединачним мерама, у ЕУР

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Укупно
Инвестиције у физичку имовину пољ. газдинстава	7.535.248	9.900.325	10.622.224	11.199.743	17.002.434	19.780.025	76.040.000
Инвестиције у физичку имовину	6.164.752	8.099.675	8.690.276	9.162.757	13.910.066	16.182.475	62.210.000
Агро-еколошко климатске мере и мере орг. произв.	-	-	2.187.500	2.187.500	2.187.500	2.187.500	8.750.000
Спровођење локалних развојних стратегија LEADER приступ	-	-	500.000	1.000.000	1.900.000	1.850.000	5.250.000
Диверзификација пољ. газдинстава и развој пословања	1.000.000	1.500.000	2.000.000	5.000.000	4.000.000	4.000.000	17.500.000
Техничка подршка	300.000	500.000	1.000.000	1.450.000	1.000.000	1.000.000	5.250.000
Укупно	15.000.000	20.000.000	25.000.000	30.000.000	40.000.000	45.000.000	175.000.000

Извор: МПЗЖС, Сектор за рурални развој, ИПАРД програм презентација, март 2015. године

Средства из ИПАРД II фондова су намењена за успостављање институционалне структуре и за обуке како би се приступило још значајнијим изворима средстава из фондова Заједничке пољопривредне политике ЕУ (након стицања пуноправног чланства у ЕУ), а што подразумева и увођење много строжијих правила којих морају да се придржавају потенцијални корисници средстава. Из тог разлога, у овој фази је неопходно испунити предуслове за интензивно коришћење ИПАРД фонда, а што конкретно подразумева повећање доступности новца пољопривредном сектору кроз подршку кредитним активностима (повољни кредити, развојне банке и сл.), успостављању гаранцијског фонда за пољопривреду итд.

Суштина ИПАРД-а се своди на кофинансирање тако да укупна помоћ у инвестицији за корисника средстава износи до 50% (максимално до 75%) од вредности инвестиције у пројекту. Другим речима, учешће корисника је 30-50%, учешће ЕУ је до 75% подршке, државе и национално финансирање је до 25%.

Табела 34. Финансијски план према мерама за период 2014-2020, у ЕУР

Мера	Укупна јавна помоћ	Допринос ЕУ	Допринос ЕУ проценат (%)	Национални допринос	Национални допринос стопа (%)
Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101.386.667	76.040.000	75	25.346.667	25
Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и продаје пољопривредних и производа рибарства	82.946.667	62.210.000	75	20.736.667	25
Агро-еколошко-климатске мере и мере органске производње	10.294.118	8.750.000	85	1.544.118	15
Спровођење локалних развојних стратегија ЛЕАДЕР приступ	5.833.333	5.250.000	90	583.333	10
Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања	23.333.333	17.500.000	75	5.833.333	25
Техничка подршка	6.176.471	5.250.000	85	926.471	15
Укупно	229.970.588	175.000.000	-	54.970.588	-

Извор: МПЗЖС, Сектор за рурални развој, ИПАРД програм презентација, март 2015. године

Да би се могло конкурисати за средства из ИПАРД фонда, први предуслов је да крајњи корисник већ има на банковном рачуну пун износ средстава за реализацију инвестиције и да инвестиција није започета пре него што је пројекат одобрен. Самим тим, Стратегија је у овом делу дефинисала одређени број пројеката који би могли да буду финансирани из ИПАРД фонда, али ће настојати да обезбеди и да ова средства буду доступна произвођачима.

3.2.Потенцијални програми који се могу користити

У оквиру постојећих ЕУ фондова се посебно издвајају Cosme i Horizont 2020 програми као програми који могу пружити подршку раду малих и средњих предузећа у граду Шапцу.

ХОРИЗОН 2020 је програм ЕУ намењен за истраживање и иновације. Спроводи своје активности у три компоненте: Изврност у науци, Liderство у индустрији и Друштвени изазови. За развој пољопривреде и прехранбене индустрије се односе друга и трећа компонента. Друга компонента садржи програм за подршку иновативних МСП, инструмент за МСП, механизме за олакшавање приступа финансирању за иновативна предузећа, као и програм за подршку развоја кључних индустријских технологија. Трећа компонента пружа подршку истраживању и иновацијама које су усмерене ка решавању конкретних друштвених изазова који су груписани у седам области (здравље, храна, енергија, транспорт, клима и животна средина, друштво и безбедност) од којих су чак две у директној вези са пољопривредом – храна и клима и животна средина.

Cosme програм омогућава пружање финансијске помоћи за иновативне пројекте МСП, учешће у великим пројектима са истраживачким институцијама, као и приступ одређеним финансијским инструментима намењеним технолошко-иновативним предузећима. Међутим Cosme је изузимајући финансијске инструменте (који чине више од 60% буџета) и делимично кластере, углавном намењен пројектима институција који за циљ имају унапређење конкурентности малих и средњих предузећа.

4.ЗАКЉУЧАК

Резултати анализе агрокомплекса на подручју града Шапца показују да овај град располаже изузетно погодним природним условима (клима, земљиште, водни потенцијал) за организовање пољопривредне производње. Такође на основу прикупљених података о граду уочено је да није искоришћен сав њен потенцијал. Како би у будућности дошло до промена неопходно је обезбедити довољно буџетских средстава за подршку развоју као и правни и регулативни оквир за несметано пословање и сигурна улагања.

Структура биљне производње показује погодности у смислу високог учешћа површина на којима се организује ратарска и воћарска производња, са тенденцијом сталног раста, што је добар показатељ интензивног начина коришћења земљишта, јер реална потреба за проширењем ових производњи постоји. Постоји изражен проблем варијабилности приноса, а велики утицај на ову негативну чињеницу има недостатак улагања у пољопривредну производњу.

Највећи проблем у ланцу снабдевања и вредности свакако представља чињеница да постоји велики дисбаланс између потреба постојећих прерадних капацитета и постојеће пољопривредне производње у граду Шапцу. Ови дисбаланси су видљиви готово у свим секторима.

Заступљеност сточарске производње је добар показатељ, али свакако би у овој области требало обезбедити субвенционисање набавке прилодних раса стоке, што би свакако утицало на унапређивање ове гране.

Пољопривредна газдинства у граду Шапцу и други субјекти у пољопривреди морају повећати ефикасност производње кроз модернизацију технологије, а како би та модернизација била исплатива истовремено морају да остваре минимални обим производње.

На основу прикупљених података о граду Шапцу и насељима који га сачињавају, уочено је да град Шабац има велики потенцијал за развој у различитим областима и делатностима, али да тај потенцијал није искоришћен.

Промена друштвеног система, из социјализма ка капитализму, политичке кризе, инфлација, ратови, корупција и др. су само неки од разлога који су довели до разградње и нарушавања политичког и економског амбијента у Србији. Транзиција и њен најпрепознатљивији облик - приватизација, довели су до настанка многих негативних политичких и економских трендова у граду Шапцу. Дрastiчно смањење производње, гашење привредних субјеката, смањење броја запослених, смањење зарада и друштвеног стандарда и смањења права радника су само неке од последица са којом су се суочили грађани Шапца.

Да би остварили своје циљеве, створили атрактиван политички и економски амбијент за живот и рад

грађана, друштвени актери у Шапцу морају препознати интересе и трендове окружења и кроз њих остварити своје циљеве. Процеси као што су придруживање Европској Унији, регионализација и процес децентрализације, представљају кључне токове и изазове које ће се наметати пред доносиоце одлука у Шапцу.

Успостављање европских норми и стандарда, у раду локалне самоуправе, привредних субјеката, образовних институција, животног окружења и у другим областима прелазе у опште прихватљиве и законски дефинисане норме. На ове промене треба гледати као на шансу за унапређење рада у свим сегментима, иако на први поглед оне често изгледају недостижно. Средства која се нуде за примену ЕУ стандарда су привремена иако се у наредном периоду може очекивати њихов раст у понуди према локалним самоуправама.

Мале средине, попут Шабачке, хронично пате од миграције школованих и способних кадрова ка већим градовима што додатно отежава већ компликовану ситуацију. Да би одговорили овим задацима потребно је да ангажујемо људске ресурсе који поседују довољно знања и вештина да се носе са утицајем ових глобалних трендова. Кључни актери, пре свега локалне политичке елите, морају одговорно приступити грађењу и креирању кадровске политике, јер ће само на тај начин локална администрација моћи да одговори на сва очекивања грађана и постане ефикаснији сервис грађана.

Расположивост статистичких података олакшава посао свима онима који су заинтересовани за тренутно стање и будућност пољопривредне производње. Првенствено се ту мисли на Министарство пољопривреде, Пољопривредну саветодавну службу, Универзитете, банке, осигуравајућа друштва, произвођаче и продавце инпута за пољопривредну производњу, индустрију прераде пољопривредних производа, трговину итд.

Од давнина па до данашњих дана град Шабац константно ради на развоју агропривреде, пољопривреде, агробизниса, на оснивању малих и средњих приватних предузећа која постепено побољшавају стање у привреди.

Дакле, за развој града Шапца неопходан је константан развој свих ресурса и у оквиру свих производњи. Носиоци реализације овакве стратегије развоја су сви субјекти у сектору пољопривреде, локалног и руралног развоја, рурално становништво и организације. За то су неопходни реални извори средстава, што је реално очекивати из иностранства, под претпоставком да постоји разрађен и профитабилан план развоја.

Један од основних ограничавајућих фактора за развој агропривреде јесте недостатак институција које се баве питањима развоја, како у погледу њиховог делимичног непостојања, тако и у погледу недовољне сарадње већ постојећих.

5.ЛИТЕРАТУРА

1. Богавац, О. (2016): Развој агропривреде општине Кула – мастер теза, Пољопривредни факултет, Нови Сад
2. Водич за стратешко планирање и управљање локалним одрживим развојем у Србији, Стална конференција градова и општина, 2010
3. Ђурковић, А. (2018): Развој агропривреде општине Бечеј – мастер теза, Пољопривредни факултет, Нови Сад
4. Закона о водама - СЛ. гласник РС, бр. 30/10
5. Закон о територијалној организацији РС – Сл. гласник РС, бр 129/2007
6. Закон о локалној самоуправи -Сл. гласник РС, бр. 129/2007 и 83/2014
7. Закон о регионалном развоју - Сл. Гласник РС, бр. 51/09 и 30/10
8. Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју - Сл. Гласник, бр. 10/2013 и 142/2014
9. Интернет сајт града Шапца
10. Институт за сточарство - Стручни извештај и резултати обављених послова контроле спровођења одгајивачког програма у 2012., 2013
11. МПЗЖС – Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја
12. Национални акциони план запошљавања за 2013. Годину
13. Национална стратегија запошљавања за период од 2011 до 2020., („Службени гласник РС“, 37/2011)
14. Николић-Ђорић, Е., Чобановић, К., Мутавцић, Б. (2004): Евалуација предвиђања друштвеног производа пољопривреде Србије, Научни скуп са међународним учешћем " Капитал у пољопривреди" Тематски зборник, Универзитет у Новом Саду, Економски факултет Суботица, стр.31-40, Палић
15. Новковић Н. (2018): Планирање и пројектовање, Пољопривредни факултет, Нови Сад
16. МПЗЖС – Здрава земља за здрав начин живота, 2012
17. Мутавцић Беба (2009): Анализа и предвиђање производно-економских параметара у пољопривреди Војводине, докторска дисертација, Пољопривредни факултет, Земун

18. Привредна комора: Годишњи обрачун
19. РЗС - Попис становништва, домаћинстава и станова, 2011.
20. РЗС – Попис пољопривреде 2012, Пољопривреда у Републици Србији, Књига 1, 2012.
21. РЗС – Попис пољопривреде 2012, Пољопривреда у Републици Србији, Књига 2, 2012.
22. РЗС - Општине и региони у Србији, 2012.
23. СЕЕДЕВ – Анализа трендова у производњи и трговини пољопривредним производима из Војводине у односу на производњу и трговину у Србији, региону, ЕУ и свету, 2013
24. Стратегија одрживог развоја града Шапца, 2012
25. Томић, Шеварлић; (2010) Аграрна и рурална политика у Србији
26. Чобановић, К., Николић-Ђолић, Е., Мугавцић, Б. (1997): Улога и значај примене статистичких метода у агроекономским истраживањима, Агроекономика, Број 26, Стр. 457-472, Институт за економику пољопривреде и социологију села, Пољопривредни факултет, Нови Сад
27. www.devinfo.stat.gov.rs
28. <http://ec.europa.eu/eurostat>
29. www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/
30. <http://macva.awardspace.com>
31. <http://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodstija>
32. <https://sr.wikipedia.org/sr->
33. www.stat.gov.rs

